

Tarım Sektöründe Kayıt Dışı Çalışma: Niğde İli

2014

Bu çalışma, Niğde İli kırsal alanında tarım sektöründe çalışan ve SGK sistemine kayıtlı olmayan bireylerin sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerini ortaya koymanın yanı sıra sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi ve bilinç düzeylerini değerlendirmektedir.

Ömer Faruk İlhan
Feray Artar
Nazar Bal

İçindekiler

Giriş.....	5
Niğde İli.....	6
Genel Bilgiler	6
Tarihi.....	6
İklimi	7
Coğrafi Konumu.....	7
Gelir Kaynakları.....	7
Kayıt dışı İstihdam	10
Kayıt dışı istihdamın tanımı	10
Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri	10
Sosyal ve Kültürel Nedenler	11
Ekonomik ve Mali Nedenler	11
İdari ve Hukuki Nedenler.....	12
Kayıt dışı İstihdamın Etkileri	12
Olumlu Etkileri.....	12
Olumsuz Etkileri.....	12
Türkiye’de Kayıt dışı İstihdamın Durumu	13
Tarım Sektörü	15
ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ.....	15
Tarım İşçisinin Tanımı	16
TARIMDA ÇALIŞANLARIN ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK DURUMU	16
İş Hukuku Açısından Tarım İşçilerinin Durumu.....	17
Sosyal Güvenlik Açısından Tarım İşçilerinin Durumu	17
TARIM SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	18
Amaç.....	19
Önem ve Sınırlılıklar.....	20
Yöntem	21
Değerlendirme.....	22
Sosyo-Demografik Özellikler	22

Barınma Koşulları ve Mülkiyet.....	27
Toprak ve Hayvan Sahipliği.....	29
Gelir Kaynakları ve Tarımsal Faaliyet.....	30
Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Veriler	36
Sosyal Güvenliğe İlişkin Bilgi ve Bilinç Durumu	37
Sonuç	48
Kaynakça.....	49
EK 1. Soru Formu	52
NİĞDE İLİ TARIM SEKTÖRÜNDE KAYIT DIŞI ÇALIŞANLAR ANKETİ	52

Kısaltmalar

BSP	Bilgi Seviyesi Puanı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SES	Sosyo-Ekonomik Seviye
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

Giriş

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Kanunu'na göre Kurumun temel amacı; sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve malî açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda sosyal güvenlik sistemini yürütmektir. Bu çerçevede kuruma yüklenen görevlerden iki tanesi; sosyal güvenlik politikalarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak ve hizmet sunulan kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek şeklinde sunulmuştur. Bu amaçlar çerçevesinde Niğde ili kırsalında yaşayan ve tarımsal alanda küçük üretici, tarım işçisi veya ücretsiz aile işçisi olarak faaliyet gösterdiği halde sosyal güvenlik sistemindeki avantajlardan yararlanamayan, sistemle entegrasyonu sağlanamamış kişilere ulaşmak hedeflenmiştir.

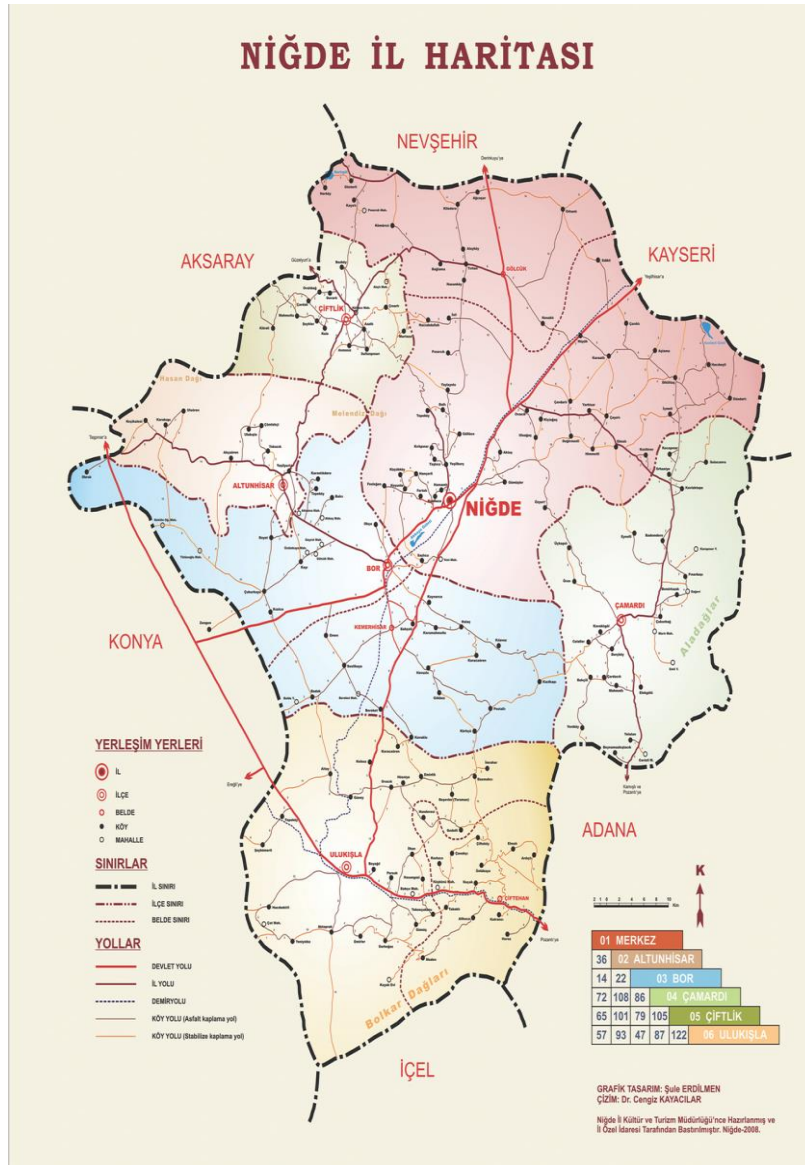
Bu rapor, Niğde ili kırsalında gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında farklı sosyo-ekonomik göstergelere sahip olan beldelerde toplam 210 kişiye uygulanan anketin verilerini sunmaktadır. Kasım 2014'te gerçekleştirilen çalışma ile Niğde'ye bağlı çeşitli beldelerde sigortasız bir şekilde tarımsal faaliyetin içinde olan kimselerin sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi, bilinç ve endişe durumları ölçülmeye çalışılmıştır.

Niğde İli

Genel Bilgiler

Tarihi

M.Ö. 30 – M.S. 395 yılları arasında Roma devrinde Niğde bölgesi tarihinin en önemli konumlarından birini yaşamıştır. Bu dönemde Tyana (Kemerhisar Kasabası) çevresinde yoğun bir yapılaşma görülür. Saraylar, mabedler, su kemerleri ve yerleşim birimleriyle oldukça büyük bir kent konumuna getirilmiştir.

(Kaynak:<http://www.nigdekulturuzurizm.gov.tr>)

M.S. 395 yılında ise Anadolu Bizans hükümdarlığı altına girmiştir. Özellikle Kapadokya ve Ihlara Bölgesi bu dönemi yansıtır. Niğde bölgesi Bizans hükümdarlığında iken Sasani, Pers ve Arapların istilalarına uğramıştır. Tyana kenti 931 yılındaki Arap İstilasası sonucu büyük ölçüde yıkılmıştır. Bu dönemin en güzel ve görkemli eserlerinden birisi Gümüşler Kasabası yakınındaki Gümüşler Örenyeri ve Manastır'dır. Niğde'nin tarihi ile ilk buluntular, neolitik döneme(M.Ö. 7250-5500) rastlar. Bunlar Bor Bahçeli Kasabası Roma Havuzu yakınındaki Köşk Höyük'ten ve Bor Pınarbaşı Höyüğünden çıkartılan eserlerdir. Anadolu'da Hitit dönemi olarak isimlendirilen M.Ö. 2000-7000 yıllarına ait eserler ise Kömürcü Köyü Göllüdağ Örenyeri'nden çıkartılmıştır. Helenistik dönemde ise (M.Ö.330-30) Niğde bölgesi Büyük İskender'in komutanlarından Eumenes'in kurduğu Bergama Krallığı'na dahil olmuştur. Tepe Bağları ve Ulukışla Porsuk Höyük kazılarında bu döneme ait eserler çıkartılmıştır (Niğde İli Valiliği, 2014).

1166 ve onu takip eden yıllarda Niğde Yöresi Türklerin eline geçmiştir. Özellikle Anadolu Selçuklular'dan I.Alaeddin Keykubat zamanında parlak bir dönem daha yaşanmıştır. Dönemin valisi Zeyneddin Beşare'nin yaptırdığı Alaedin Camii (1223) ve daha sonra yaptırılan Hüdavent Hatun Turbesi (1312) dönemin günümüze bıraktığı miraslardandır. Anadolu Selçukluları Köseadağ Savaşında (1243) Moğollara yenilince bölge Moğolların uç beyliği olan İlhanlıların idaresine geçmiştir. 1357 yılında ise Karamanoğulları bölgenin yeni sahibi olmuşlar ve Akmedrese' yi yapmışlardır. 1471 yılında ise Fatih Sultan Mehmet Karamanoğullarını yenilgiye uğratarak Niğde'yi ve diğer bölgeleri almıştır. Osmanlı döneminde Niğde eski önemini büyük ölçüde yitirmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla 1923 yılında il statüsüne kavuşmuştur (Niğde İli Valiliği, 2014).

İklimi

Niğde'de kara iklimi görülür. Kara iklimi nedenleri ise; etrafının dağlarla çevrili olması, deniz seviyesinden 1200 m. yükseklik göstermesi, denizin bunaltıcı etkilerini ve denizden gelen rüzgarları alamaması, kuzeyden gelen soğuk rüzgarlara açık olmasındandır. Bu durumda Niğde'nin genel iklim özelliği; yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Yağışlara kar halinde kışın, yağmur halinde ilkbaharda rastlanmaktadır. Yağışların azlığı sebebiyle ormanlık bölge azdır. Ormanlar Toroslar bölgesinde, Hasan ve Melendiz dağlarının yüksek yamaçlarında bulunur (Niğde İli Valiliği, 2014).

Coğrafi Konumu

Niğde, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinin güneydoğusunda ve Kapadokya bölgesinde yer almaktadır. Rakımı 1.229 m olan Niğde ilinin 2011 yılı ADNKS'e göre nüfusu 337.553'dür. Aksaray, Nevşehir, Kayseri ve Konya illerine komşu olan Niğde, güneyde Bolkar Dağları ile İçel ilinden, güneydoğu ve doğudan Aladağlar'ın oluşturduğu doğal sınırlar ile de Adana ilinden ayrılır. Çamardı ve Ulukışla ilçeleri Akdeniz bölgesinde kalmaktadır (Niğde İli ve İlçeleri Sosyal Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği, 2014).

Gelir Kaynakları

Niğde ilinin Altunhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik ve Ulukışla olmak üzere 6 ilçesi vardır. Altunhisar önemli tarım alanlarına sahiptir. Bor ilçesi tarım, halıcılık ve dericilik ile geçim kaynağını sağlamaktadır. Çamardı ilçesi daha çok hayvancılıkla geçinmektedir. Bor ve Çamardı ilçelerinde tarım sınırlı ölçüde yapılmaktadır. Çiftlik ilçesinde hem tarım hem de hayvancılık geçim kaynağıdır. Ulukışla'nın

ekonomisi ise tarıma dayanmakla birlikte Bolkar dağlarına yakınlığı sebebiyle dağcılık sporunun ilgi odağı olmuştur (Wikipedia, 2014).

Altunhisar ilçesinin ekonomisi tarım sektörüne bağlıdır. Halk geçimini özellikle çiftçilik, meyvecilik, bağcılık ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Arazi ve iklim özellikleri tarımsal üretim ve verimi önemli ölçüde etkilemektedir. Üretim büyük ölçüde doğa koşullarına bağlıdır. Orta Anadolu iklimine özgü tüm ürünler yetiştirilmektedir. İlçe ekonomisine katkı sağlayan ürünlerin başında buğday, arpa, çavdar, elma, kayısı ve kiraz gelmektedir. Endüstriyel bitkilerden patates, şekerpancarı ve şaraplık üzüm yetiştirilmektedir (Altunhisar Kaymakamlığı, 2014).

Niğde'nin geçim kaynağı temelde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Son yıllarda gelişen endüstri etkinliklerinin de ekonomiye katkısı artmaktadır. İl topraklarının bir bölümü taşlık, kayalık ve sığ verimsiz topraklarla kaplı olduğundan, tarıma elverişli alanlar sınırlıdır. Tahıl (buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır), baklagil (nohut, fasulye, mercimek, fiğ, burçak), endüstri bitkileri (şekerpancarı), yağlı tohumlar (ayçiçeği), yumru bitkiler (soğan, patates) yetiştirilir. Irmak boylarında meyvecilik yapılır (NFKU, 2013). Tahıl tarımı içerisinde buğday büyük bir farkla önde gelmektedir. Bundaki temel neden çiftçi ailelerinin, temel gıdaları olan ekmeğin hammaddesini teşkil eden buğdayı öncelikli olarak üretme isteğidir. İlde tahıl ekim ve üretim alanları daha çok Konaklı, Edikli, Çukurkuyu ve Ulukışla çevresinde yapılmaktadır. Niğde ilindeki tarla alanlarındaki belki de en önemli ürün patatestir. İlde buğdaydan sonra en geniş ekim alanına sahip ürün olan patatesin 2008 yılı üretim miktarı 722 482 tondur. Bu üretim miktarı ile Niğde ili ülkemiz patates üretiminin büyük bir bölümünü karşılar. Patates ekim ve üretim alanları il bütününe eşit dağılımı değildir. Ticari amaçlı patates üretimi daha çok Niğde Merkez ve Çiftlik ilçelerinde sürdürülmektedir (Niğde Doğa Turizmi Mastır Planı, 2013).

Niğde, Anadolu'nun buğday ambarı sayılan 10 il arasında yer alır. Türkiye'de en çok elma bu ilde Sazlıca kasabasında yetişir. Elmadan sonra patatesi meşhurdur. Niğde ili beyaz baş lahanası üretiminde 2. sıradadır. Niğde'de Bor İlçesi'nde Kaynarca lahanası üretilmektedir. Lahana tarımı Kaynarca Köyü civarında yoğunlaşmıştır. Sebzeçilik önemli değildir. Fakat meyvecilikte ileri durumdadır. Merkez ilçe, Bor, Çamardı ve Kemerhisar'da geniş elma bahçeleri vardır. Misket elması meşhurdur. Bağcılık da önemli yer tutar. İç Anadolu'da üzüm yetiştirmede en önde gelen illerdendir. Gübreleme, sulama, modern tarım araçlarının kullanılması ve ilaçlama hızla artmaktadır. Her çeşit üründe verim seneden seneye artmaktadır. (Niğde Haber, 2014). Öteki meyveler armut, ayva, erik, iğde, kayısı, kiraz, şeftali, vişne, zerdali, ceviz, antepfıstığı, badem, üzüm, dut, çilektir. Yem bitkileri üretimi, yeşil ot, kuru ot olarak gerçekleştirilir. Sert karasal iklim, sebze üretimini sınırlı kılar (NFKU,2013).

Küçükbaş hayvancılığı önemlidir. Büyükbaş hayvan sayısı da artmaktadır. (Niğde Haber, 2014). Hayvancılık ve hayvansal ürünlerin, il ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Geniş yaylalarda otlama yapılır. Düzensiz ve aşırı otlama sonucu yaylaların büyük bölümü verimden düşünce, son yıllarda çağdaş yöntemlerle besiciliğe yönelme olmuştur. Sığır, koyun, tiftik-keçisi, kümes hayvanları, başlıca hayvan varlığını oluşturur. 1970'lere kadar tarıma dayalı küçük ölçekli endüstri kuruluşları dışında önemli bir endüstrinin varlığından söz etme olanağı yoktu. Besin, ilin en eski ve gelişmiş endüstri dalıdır. Un, yem, peynir, tere-yağ, nişasta, meyvesuyu, bu alandaki başlıca dallardır (NFKU, 2013).

İl, yeraltı kaynakları açısından zengindir (demir, çinko, kurşun, cıva, volfram, antimon, bakır, kükürt, kaolin, alçıtaşı). Yeraltı kaynakları Çamardı, Ulukışla ve Merkez ilçe yakınlarında toplanmıştır (NFKU, 2013).

Niğde Merkez Organize Sanayi, Bor Deri Organize sanayi ve Birko Koyunlu A.Ş. halı fabrikası ve diğer sanayi kolları Niğde halkı için önemli istihdam alanlarıdır. Elma ağacı sayısında Niğde ili ülke sıralamasında ilk sırada yer alır. Ülke genelinde patates üretiminin ise %25'lik bölümü bu ilde üretilir. Geleneksel el sanatları bakımından Niğde önemli bir ildir. Niğde ilinde üretilen halılar dünyanın birçok ülkesinde müşteri bulmaktadır (Niğde İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, 2014).

Kayıt dışı İstihdam

Kayıt dışı istihdamın tanımı

Kayıt dışı istihdam kavramı ilk defa 1970 yılında Uluslar arası Çalışma Örgütü'nün (ILO) düzenlediği Dünya İstihdam Programı (World Employment Program) kapsamındaki Kenya Raporunda "enformal sektör" olarak kullanılmıştır. Raporda formel (kayıtlı) sektör tarafından karşılanamayan açık işsizliğin enformel (kayıt dışı) sektör tarafından emildiği ve kırsal alandan şehirlere göçün beklenen miktarda açık işsizliğe yol açmadığı saptaması yapılmıştır (TOBB, Ekonomik Rapor, 1993: 126).

Bir ülkede çalışabilecek durumda olan ve çalışmak isteyen kişilerin bir bölümünün işinin olmamasına işsizlik, bu durumda olan kişilere de işsiz denilmektedir (Ünsal, 2005: 12). Kayıt dışı istihdamın yaşanma sebeplerinden birisi iş sahibi olmak isteyen kişilerin düzenli olarak ücret alabilecekleri bir işe sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır.

Kayıt dışı istihdam "İstihdam faaliyetlerinin (üretim ve hizmet) resmi belgelere dayandırılmaması ve böylece resmi kayıtlara girmemesi, bunun sonucunda vergisel ve zorunlu sosyal yükümlülükler de dahil olmak üzere tüm yükümlülüklerin, mali ve sosyal güvenlik kurumlarının denetim alanı dışına çıkarılması" şeklinde tanımlanmaktadır. Bir kısım ekonomik faaliyetlerin genel olarak kamu otoritesinin, özel olarak da vergi idaresinin ve sosyal güvenlik kurumlarının bilgisi ve denetiminin dışında kalmasıyla birlikte bu sürecin bir takım mali, ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Güloğlu ve ark.,2003: 53).

İşverenler, işçiler veya kendi hesabına çalışanlar özellikle vergi, sigorta primi vb. mali yükümlülüklerden kaçınmak, bürokratik işlemlerden kurtulmak amacıyla kayıt dışı ekonomik faaliyette bulunmakta ve elde ettikleri geliri kayıt dışında bırakmaktadırlar. Kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik açısından niteliği itibarıyla yasal işlerde çalışarak istihdama katılan kişilerin, çalışmalarının gün veya ücret olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesi olarak tanımlanabilir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2014).

2009 ILO Hane İş Gücü Anketi'ne göre, maaşlı gayri resmi tüm çalışanların %87,1'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu nedenle, Dünya Bankası (2010) Türkiye'de kayıt dışı çalışmada son zamanlarda görülen düşüşün neredeyse tamamen tarım dışına çıkılmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. 2009 Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Hane İş Gücü Anketi, tarım dışı işlerde çalışan tüm kişilerin yaklaşık %30,6'sının kayıt dışı şekilde çalıştığını ortaya koymuştur. 009 ILO Hane İş Gücü Anketi'ne göre Türkiye'de tarım dışı sektörlerde kayıt dışı tüm çalışanların %60'ı maaşlı işçilerdir, %30,7'si işveren ve kendi hesabına çalışan ve %9,2'si katkıda bulunan aile işçileridir. 2009 ILO Hane İş Gücü Anketi, tarım dışı iş gücünün %40,5'inin kırsal alanlarda kayıt dışı çalıştığını ve bu oranın kentsel alanlarda %28,5 olduğunu ortaya koymuştur (Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı, 2013).

Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri

Genel anlamda kayıt dışı istihdamın nedenleri mali idari ve hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere göre sınıflandırılabilir.

Sosyal ve Kültürel Nedenler

Hızlı nüfus artışı ve göç, sosyal güvenlik bilincinin eksikliği, eğitim seviyesi, istihdam yapısı gibi faktörler kayıt dışı istihdamın sosyal ve kültürel nedenlerine götürmektedir (Özcan, 2011).

Kayıt dışı istihdamın kaynaklarının başında kırsal alandaki iktisadi ve sosyal çözümlemenin ardından kente akan iç göç gelmektedir. İç göç devresel, mevsimsel veya sürekli olabilir, göçün hangi nedenle olduğu iktisadi özendirilmelere, yapılanmaya göre değişmektedir. Klasik kırdan kente göç analizinde göçün ana nedeni kentin kıra göre sahip olduğu daha iyi koşullardır ve kırsal alanda yaşayanlar kentsel alanda daha yüksek ücretle çalışacakları yönünde bir beklentiye sahiptirler. sal alanda tarım sektöründeki üretimin birçok ülkede doğa koşullarından etkilenmekte oluşu (yağmurun yağış sıklığı, don gibi) belli bir risk doğurmaktadır (Çolak ve Bekmez, 2007: 44).

Kayıt dışı çalışmaya yol açan en önemli faktörlerden biri çalışanların eğitim seviyesinin düşüklüğüdür. Buna paralel olarak sosyal güvenlik konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip olmama kişilerin kayıt dışı istihdamına neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdamın çalışanlar üzerindeki en olumsuz etkisi, kişileri sağlık, sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası güvencesinden yoksun bırakmasıdır. Çalışanların çalışma mevzuatından doğan hakları ve kayıt dışı çalışmaları durumunda kaybedecekleri değerler konusunda belli bir bilgi birikimine sahip olmamaları mevcut durumu kabul etmelerine neden olmaktadır (Azaklı, 2009: 34, 35).

Çoğu işletme maliyetlerini düşürmek için iş, sosyal güvenlik ve vergi mevzuatından kaynaklanan ödevlerden kaçınmak için işletmelerini küçültmeye başlamıştır. Ülkemizde 1980'lerden itibaren eve iş verme ve taşeronlaşma en çok kullanılan esnek üretim araçları olmuşlardır. Üretimi arttırmak ve maliyetleri düşürmek için yapılan bu uygulamalar sosyal güvenceden yoksun büyük bir işgücünün ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yereli ve Karadeniz, 2004: 109).

Ekonomik ve Mali Nedenler

İşsizlik oranı, enflasyon, gelir dağılımındaki dengesizlik, yoksulluk, işletmelerin rekabet gücünün düşüklüğü, işletmelerin büyüklüğü kayıt dışı istihdamına neden olan ekonomik faktörlerdir. İşsizlik ve sigorta primlerinin yüksek olması kayıt dışı istihdamın temel nedenlerinden biridir (Özcan, 2011).

Emeğin kayıt dışı ekonomiye kaymasını belirleyen faktörler içinde belki de en önemlisi işsizlik faktörüdür. Konjonktürel dalgalanmaların daralma ve çöküntü aşamasında üretimdeki düşmeye paralel olarak işsizlik oranının artmasıyla işsiz kalanlar özellikle de işsizlik sigortasının olmadığı ülkelerde yaşamlarını sürdürebilmek için hiçbir sosyal güvencenin olmadığı hatta ağır çalışma koşullarının söz konusu olduğu işlerde düşük ücretle çalışma pahasına da olsa iş bulmak isterler (Akgül Yılmaz, 2006: 103).

Fiyatlar genel seviyesinde sürekli bir yükselme olarak tanımlanan enflasyonun en önemli etkisi, sürekli zamlarla kişilerin satın alma güçlerini düşürmek ve enflasyon karşısında ücretlerin erimesinin sonucunda, çalıştığı işte geçimini temin edemeyenleri, ya kayıt dışı çalışmaya ya da ikinci bir iş yapmaya zorlaması olarak ortaya çıkmaktadır. Kişi, birinci işte kayıt altında olsa bile, ikinci çalışması mutlaka kayıt dışında kalmaktadır. Ayrıca enflasyonun yüksek olması nedeniyle, sürekli yükselen vergiler ve sigorta primleri karşısında işveren kayıt dışı işçi çalıştırmaya başlamaktadır (Aydemir, 1995: 53).

Gelir bölüşümünün adaletsizliği, toplam gelirden nispeten düşük pay alanların yaşamlarını sürdürebilmek veya belli bir yaşam standardını yakalayabilmek için enformel veya yasadışı ekonomik

faaliyetlerde bulunmaları sonucunu doğururken, yüksek pay alanların da daha düşük marjinal oranlara tabi olmak için beyan dışı ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına sebep olmaktadır (Akgül Yılmaz, 2006:107).

İdari ve Hukuki Nedenler

Bürokrasi ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği, etkin olmayan denetim ve cezaların yetersizliği, işgücü maliyetlerinin yüksekliği ve iş yasalarındaki tazminatlar kayıt dışı istihdama yol açan idari hukuki nedenlerdir.

Hem işveren hem de sigortalı açısından, kayıt altına girmek için ya da işyeri açmak ve bir işyerinde çalışmak için birçok bürokratik işlem ve beraberinde evraklar gereklidir. Bu durum ise kayıt dışılığı ciddi şekilde arttırmaktadır (Göktaş, 2007:101).

Vergi ve primlerin yüksekliği, kayıt dışı işgücü arz ve talebini artırmaktadır. Bir işçinin eline geçen ücretin iki katına yakın miktarı işverenin cebinden çıkmaktadır. Bu da işverenin gözünü korkuttuğu gibi, kimi zamanlarda çalışanların gönüllü olarak kayıt dışına geçmeleri sonucunu da yaratmaktadır. Kişiler, daha fazla net ücret almak amacıyla kayıt dışı çalışmaya razı olurken işverenler de işgücü maliyetini azaltmak için kayıt dışı istihdama yönelebilmektedirler (Meydanal, 2008: 88).

Kayıt Dışı İstihdamın Etkileri

Olumlu Etkileri

Kayıt dışı istihdamın sosyal ve ekonomik açıdan bir çok olumsuz sonucu olmasına rağmen işsizliği azaltması, yeni istihdam alanları oluşturması çalışanların gelir düzeyini artırma, firmaların rekabet gücünü artırma anlamında olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Kayıt dışı istihdam işsiz kişilere bir gelir kaynağı sağlar (Özcan, 2011).

Kayıt dışı çalışmanın gelir düzeyini arttırma konusunda iki olumlu yönü vardır. Bunlardan ilki, geçim kaynağı olmayan insanlara geçinebilecek düzeyde gelir elde etme imkanı sağlamasıdır. İkincisi ise; yaşam standardını yükseltmek isteyen insanlara istedikleri şekilde yaşama imkanı sağlayacak geliri elde etme olanağı sağlamasıdır. Eğer insanlar istedikleri geliri elde edemezlerse ve ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma düşerlerse bu toplumda sosyal patlamalara ve eylemelere sebep olacaktır (Karatay, 2009:69).

Olumsuz Etkileri

Kayıt dışı istihdam en başta refah kaybına yol açmaktadır. Bununla birlikte kayıt dışı istihdam devletin vergi gelirini azaltmasına, kaynak dağılımının bozulmasına, haksız rekabete, sosyal güvenlik sisteminin finansmanını bozmasına, ekonomik göstergeleri saptırıcı etkisi, yabancı kaçak işçilerin sayısının artmasına yol açmaktadır.

Günümüzde sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte ülke vatandaşlarının her türlü hak ve özgürlüklerin gözetilmesi giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu anlayışa uygun olarak devletin topluma daha iyi bir hayat standardı sağlayabilmesi ve sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getirebilmesi için en önemli kaynaklarından biri olan vergi gelirlerinin artması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, sosyal harcamaların devlet bütçesi ve ülke ekonomisi içerisindeki payı yıllar itibariyle büyümektedir. Bu açıdan, enformel faaliyetler en başta devletin gelirlerinin azalmasına

yol açtığı için ülkede toplumsal refahın düşmesine sebep olmaktadır (Karatay, 2009: 103).

Kayıt dışı ekonominin en önemli olumsuz etkilerinden birisi, devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirlerini azaltmasıdır. Bazı ekonomik faaliyetlerin kayıt dışında kalması, vergilerin eksik ya da hiç ödenmemesine neden olmakta ve sonuçta devletin vergi gelirlerini de azaltmaktadır. Devletin vergi gelirlerinin azalması sonucu doğan bütçe açıkları ya borçlanma ya da para basma yoluyla karşılanır. Bütçe açıkları, borçlanma yoluyla karşılandığı takdirde faiz oranları yükselmekte dolayısıyla özel sektörün yatırım maliyetlerini artırarak yatırımları azaltmaktadır. Yatırımların azalması, işsizliği arttırarak işsiz kitlelerin kayıt dışı ekonomide çalışmasına neden olmaktadır. Bütçe açıklarının borçlanma yoluyla karşılanması sonucu artan faiz oranları nedeniyle kamu borçlanma maliyeti de artmakta dolayısıyla bütçe açıkları daha da artmaktadır. Bütçe açıklarının merkez bankası aracılığıyla para basılarak karşılanması, enflasyon oranının yükselmesine dolayısıyla gelir dağılımının bozulmasına neden olmaktadır (Sarılı, 2002: 43).

Kayıtlı çalışanların devlete sigorta primi ve vergi ödediği oysa kayıt dışında olanların herhangi bir prim ve vergi ödemediği, bu durumda kayıtlı istihdam içerisinde yer alan kişilerin vergi ödediği yeni kamu harcamalarına kaynak sağladığı oysa kayıt dışı çalışanların herhangi bir ödeme yapmadığı aynı zamanda kamu harcamalarının dağılımı ve devlet harcamalarının dengeli yapılmasını engellediği görülmektedir (Göktaş, 2007: 116).

Kayıt dışı istihdam, göstergelerde gizli olması ve ya göstergelere girmemiş olması nedeniyle, istatistiklerin yanlış sonuçlar vermesine neden olur. Bunun sonucunda yönetim açısından planlama safhasında sorunu çözmek için gerekli olan hedef belirleme ve kaynakların etkin kullanımı için gerekli olan tedbirlerin alınması mümkün olmaz (Şen, 2008: 33).

Türkiye’de Kayıt dışı İstihdamın Durumu

Türkiye, tarım sektöründe kayıt dışı istihdam sorunu ile karşı karşıyadır. Bu durum tarımsal gelirlerin düşük düzeyde kalmasına sebep olmaktadır. Üreticiler üretimlerini aile işgücünden ve kendi hesabına çalışanlar tarafından karşılamaktadırlar. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan genç nüfusun büyük çoğunluğu kayıt dışıdır. Tarımsal verimlilik, gelir düşüklüğü ve eğitim durumları kayıt dışı istihdamı artıran sebeplerdir (Işın ve ark,). Diğer taraftan toplam işgücü içinde tarım sektörünün oranının yüksek olması ve çalışma ilişkilerinin hiçbir iş ve sosyal güvenlik yasasına tabi olmaması kayıt dışı istihdamı ortaya çıkarmaktadır (Karagöl ve Akgeyik 2010).

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı’nın (TEPAV) 2008 yılında yaptığı bir araştırmaya göre; 2000 yılından itibaren tarım kesiminde çalışanların sayısı hızla azalmaktadır. 2000 yılında tüm çalışanların % 36’sı tarımda istihdam edilirken bu oran 2007 yılında % 26’ya kadar gerilemiştir. Aynı dönemde ise özellikle hizmetler ve sanayi sektörleri toplam istihdamdaki artışın itici gücü olmuşlardır. Sonuç olarak işgücünün tarım dışı sektörlerle kayışı, sigortalı işçi sayısının da artmasının bir nedeni olmuştur (Pamuk, 2008).

TÜİK’in 2013 verilerinde göre toplam istihdamın %23,6’sını tarım sektöründe çalışanlar, %76,4’ünü tarım dışı sektörde çalışanlar oluşturmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların büyük çoğunluğunu %46,5 ile ücretsiz aile işçileri ve %43,6 ile işveren ve kendi hesabına çalışanlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2013). Hane halkı araştırması. Özer ve Biçerli’nin (2003, 65:71) yapmış oldukları araştırmada da tarım

sektöründe çalışanların çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çıkmıştır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar ise kadınlar olarak tespit edilmiştir. Tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar tarım sektöründe istihdam edilen kadınların yaklaşık %80'inini oluşturduğu görülmüştür. Buna ek olarak Türkiye genelinde kadınları kayıt dışı çalışmalarına sebep olan faktörlerin düşük eğitim düzeyi, düşük yaş seviyesi, medeni durum ve yasal düzenlemeler olduğunu vurgulamışlardır.

Kayıt dışı istihdam Türkiye işgücü piyasasının geleceğini belirleyecek temel değişkenlerin başında yer almaktadır. TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi Ağustos ayı sonuçlarına göre 9 milyon 565 bin kayıt dışı çalışan bulunmaktadır. Kayıt dışı çalışanların 3 milyon 514 bini ücretli veya yevmiyeli, 174 bini işveren 2 milyon 752 bini kendi hesabına çalışan ve 3 milyon 125 bini ücretsiz aile işçisi olarak belirtilmiştir. Kayıt dışı istihdamın yıllara göre durumunu incelediğinde ise azalma eğilimi olduğu görülmektedir.(Ulusal İstihdam Stratejisi, 2014)

Gösterge	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	48,2	47,0	45,4	43,5	43,8	43,3	42	39,0	36,7
- Tarım	88,2	87,8	88,1	87,8	85,7	85	83,8	83,6	83,3
- Tarım Dışı	34,3	34,1	32,3	29,8	30,1	29	27,8	24,5	20,9
- Ücretlilerde Kayıt Dışı Oranı	32,0	31,5	29,4	26,4	26,2	25,7	25,1	22,0	19,9

(TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi, 2014)

Türkiye işgücü piyasasının en temel yapısal sorunlarından biri kayıt dışı istihdamdır. 2004-2013 döneminde kayıt dışı istihdamın payı yüzde 50 seviyelerinden yüzde 36 seviyelerine gerilemiştir. Bu dönemde kayıt dışı istihdam oranı tarım sektöründe yüzde 90'dan yüzde 83,3'e, tarım dışı sektörlerde ise yüzde 34'ten yüzde 20,9'e düşmüştür. Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi çerçevesinde kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin güçlenmesi, denetimlerin ve çapraz kontrollerin artması, vergi ve prim teşvikleri ile ekonomik gelişmenin getirdiği kurumsallaşma gibi faktörler kayıt dışılığın azalmasında etkili olmuştur. Ancak, halen Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranı diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Kayıt dışılık tarım, inşaat, toptan/perakende ticaret, otel ve lokantacılık ile ulaştırma sektörlerinde yaygındır. Ayrıca gençler, yaşlılar ve eğitim seviyesi düşük olanlar arasında kayıt dışı istihdam oranı yüksektir. Diğer önemli bir husus da işyeri büyüklüğü arttıkça kayıt dışılığın azalmasıdır. Yabancı kaçak işçilik de kayıt dışı istihdam içinde ele alınması gereken gittikçe daha da önem kazanan bir sorun alanı olmaya devam etmektedir. Ülkemiz yabancı kaçak işçiler için transit ülke konumundayken son yıllarda hedef ülke konumuna gelmiştir (Ulusal İstihdam Stratejisi, 2014)

Tarım Sektörü

ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

Tarım sektörü diğer sektörlerle göre çok farklı bir yapıya ve özelliklere sahip bir alandır. Tarımsal üretim, üretim periyotlarına bağlıdır. Sanayide olduğu gibi girdiyi artırarak, birkaç vardiya çalışarak üretimi istenildiği ölçüde artırmak diye bir şey yoktur. Tarımsal işler mevsimlidir. Ekim-dikim zamanı çok değiştirilemez. Hasat zamanı geldiğinde ürü hasadı yapılır, buğday olgunlaşır. Hasat zamanında yapılmazsa dane başaktan ayrılır; pamuk zamanında toplanmazsa yağıştan olumsuz etkilenir ve elyaf kalitesi düşer (Karacan, 1991: 15, 16).

Tarım sektörü öncelikle insanların doğal besin maddeleri ihtiyacını karşılamakla birlikte ülkenin nüfusunun önemli bir kısmına iş ve istihdam imkanı da sunmaktadır. İşsizlik oranının yüksek olmasından dolayı tarım sektörü bünyesinde yaşayanlara az ya da çok kendi işinde çalışma ve yaşama şansı sağlamaktadır. Tarım, yapısal özellikleri bakımından insana en çok ihtiyaç gösteren ve üretimde insan ile doğayı kaynaştıran bir sektördür. Diğer sektörlerin işgücü ihtiyacının karşılanmasına, kalkınmanın finansmanına ve ülke ihracatına da önemli katkılar sağlaması bakımından tarım sektörü önemlidir (Karacan, 1991: 15-16). Ülke nüfusunun üçte biri bu sektörde istihdam edilmektedir. Tarım sektörü hem sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu hammaddeyi temin etmesi açısından önem taşırken hem de tarım dışı sektörlerle işgücü katkısında bulunmaktadır. Endüstriyel sektörün ihtiyaç duyduğu ucuz işgücü kırsal kesimden sağlanmakta ve böylece maliyetlerin düşmesi sağlanmaktadır (Bayraç ve Yenilmez, 2005'den akt. SGK, 2013: 3).

Bir ülkede tarım sektörünün ekonomideki yeri; sektörün ulusal gelire katkısı, ülkenin gıda ürünlerinde kendine yeterlilik durumu ve bu bağlamda dış satım ve dışalım açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne girdi sağlaması, istihdam ve ihracattaki payı, talep yaratma gücü vb. etkenler göz önünde bulundurularak değerlendirilebilir (Günaydın, 2006: 12).

Tarım sektörü, gerek hammadde üretmesi ve gerekse tarımı ilgilendiren sanayisi ile birlikte ülkemizde hala ekonomiye diğer sektörlerle göre daha fazla katkı sağlamaktadır. Ülkemiz tarımsal üretim bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Tarımsal sanayi daha çok yerli hammadde kullandığından katma değeri yüksek ürünler üretmektedir. Hâlbuki diğer sektörlerin hammaddeyi büyük miktarlarda ithal etmesi dış ticaret açığımızın başlıca sebebidir. Tarımsal dış ticaret açığı ise yıllar itibarıyla ya hiç olmamakta ya da çok az miktarlarda olmaktadır (SGK'dan akt. Ege, 2011: 4). Tarım sektörünün kriz dönemlerinde ortaya çıkan toplumsal patlamayı kısmen de olsa önleme ve işsizliği azaltma gibi çok önemli fonksiyonları da bulunmaktadır. Tarım sektörünün ekonomideki yeri ve önemini ortaya koyabilmek için nüfus, faal nüfus, istihdam edilenler, GSMH içindeki pay, iç ve dış ticaretteki durum gibi verilerden hareket edilmektedir (SGK, 2013: 4).

Tarım İşçisinin Tanımı

Tarım işçisi, kendi aile işletmelerinde faaliyet gösteren çiftçiler, kendi toprağı yetersiz ya da hiç olmayıp başkasının topraklarında ortakçılık ya da kiracılık şeklinde çiftçilik yapanlar, kırsal kesimde veya şehirlerde oturup bir tarım işletmesinde daimi işçi statüsünde çalışanlar ve bir miktar toprağı olan ya da olmayan bazı kişi veya ailelerin geçici işçi statüsünde çalışmaları şeklinde ifade edilmektedir. Buradaki ortakçılık ile ortakçının hasat sonunda ürünün belirli bir oranını alması ve ortakçının doğabilecek risklere iştirak etmesi ve elde edilen ürünün belli bir oranda mülk sahibiyle paylaşılması durumu anlatılmaktadır. Kiracılıkta ise arazinin bir ücret (kira) karşılığında başkasına terk edilmesi söz konusudur. Kiracı bu araziyi işler, işletir ve ürünlerine sahip olur (Karacan, 1991: 20).

Erkuş ve arkadaşları (1995), tarım işçisini en basit haliyle tarımsal faaliyetlerde kol kuvvetinden faydalanılan insanlar olarak tanımlamışlardır. İşçi kullanmayan küçük işletmelerde işletme sahibinin ve aile bireylerinin tarım işçisi sayılmadığını, işletmede daimi ya da geçici olarak kalan, arada yemek gereksinimlerini karşılanan ve aynı zamanda ücret alanların işçi olarak görüldüğünü dile getirmişlerdir.

Dar anlamda tarım işçisi, ekonomik varlığını, iş kuvvetini tarım alanında değerlendirmek şartıyla sağlayan kişidir. Bu kişilerin geçimleri, iş kuvvetlerini tarım içinde ve başkalarının emrinde çalıştırarak elde edecekleri ücrete bağlı olmaktadır. Geçimlerini sağlayabilmek için dayanabilecekleri bir toprak ya da güvenilecekleri ayrı bir gelir kaynağı yok ya da çok azdır (Karacan, 1991: 21).

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun ortaya çıkarmış olduğu "Türkiye ve Dünyada Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik" adlı raporuna (2013: 4) göre tarım sektöründe çalışan kesimi sosyal güvenlik yönünden kabaca tarım işçileri ve tarımda kendi ad ve hesabına çalışanlar şeklinde ikiye ayırarak incelemek mümkündür. Raporda tarım sektörünün ekonomik ve teknolojik yönden gelişimini tamamlama süreci diğer sektörlerden çok daha fazla uzun sürmesinden dolayı tarım sektöründe çalışan kesim Türk sosyal güvenlik sistemine entegre edilmeye çalışılan en son grup olarak yer aldığı belirtilmektedir.

Tarımda çalışan küçük mülk sahipleri, kiracılar, ortakçılar ve benzerleri çalışma şartları ve hayat seviyeleri anlamında tarım işçileri ile aralarında fazla benzerliğe sahip olmayabilirler ve bu kişilerin de sosyal mevzuattan faydalanmaları gerekir (Karacan, 1991: 21). Bu çalışmada tarım işçisi tanımında geçen özelliklere sahip arazi sahipleri, kiracılar, ortakçılar, başkasının arazinde çalışan bütün tarım işçileri ele alınmaktadır.

Tarım işçileri işletmede bulunma sürelerine göre sınıflandırılabilir: Devamlı ya da geçici işçiler. Daimi işçiler, en aşağı bir üretim periyodu ya da üretim yılı işletmede bulunurlar. Büyük ve orta özel işletme sahipleri sürekli tarım işçileri çalıştırabilirler. Bunlar genellikle işletmede işveren vekilliğinden işlerin organizasyonuna kadar bir çok işleri yapabilirler. Yanlarında hayvan bakıcısı, bekçi gibi çalışan kişiler de bulundurabilirler. Devletin sahip olduğu tarımsal işletmelerde ise sayıca çok daha fazla sürekli tarım işçisi çalıştırılır. Geçici işçiler ise bir işletmede yıl içinde belirli bir süre çalışırlar. Bu süreler işletmede işgücü ihtiyacının en fazla olduğu ekim-dikim, sulama, çapa ve hasat dönemleridir (Karacan, 1991: 21).

TARIMDA ÇALIŞANLARIN ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK DURUMU

Tarım sektöründe tarım işçisi olarak çalışan nüfusun önemli bir kısmı sosyal güvenceden yoksun kalmaktadır. Bu durumun sebebi uzun yıllardır tarım işçilerinin sigortalılığının isteğe bağlı olmasında

ve gelir düzeyinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Tarım kesiminde faaliyette bulunan tarım işçilerinin işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından karşı karşıya kaldıkları sosyal risklerin diğer sektörlerle göre farklı olması, genel sağlık sigortası dışında, özel bir iş kazası ve meslek hastalığı uygulamasını zorunlu hale getirmektedir (Işın ve ark.)

Ülkemizde tarım sektöründe çalışanlara yönelik müstakil kanuni düzenlemeler 1984 yılında yapılmıştır. Söz konusu kanuni düzenlemeler tarımda çalışanların maddi yönden özel durumlarını göz önünde bulundurmuş, sosyal güvenliğe dahil olabilmenin şartlarını diğer çalışanlara göre daha hafif tutmuştur. Bu durum 2008 yılına kadar devam etmiştir. 2008 yılından sonra ise ülkemizin tarımsal gelişme bakımından önemli mesafe kat ettiği ve tarımda çalışanların gelir seviyelerinde artışlar yaşandığı hesaba katılarak basta prim ödeme gün sayısı olmak üzere tarım çalışanlarına da norm ve standart birliği gereği aynı hükümler uygulanmaya başlanmıştır. Ancak burada da tam değil, kademeli bir geçiş sistemi öngörülmüştür. Belirtilen kademeli geçişin sonlanacağı yıl ise 2023 olarak öngörülmüştür. Diğer bir deyişle 2023 yılına gelindiğinde diğer çalışanların tabi oldukları sosyal güvenlik hak ve yükümlülükler tarımda çalışanlar için de farklılık göstermeden geçerli olacaktır (SGK, 2013: 8, 9).

İş Hukuku Açısından Tarım İşçilerinin Durumu

1475 sayılı İş Kanunu'nun 5'inci maddesinde tarım işçileri için bu Kanun hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmektedir. 1475 sayılı Kanun, sanayi ve ticaret işyerlerini kapsamı içerisine almakta ve bunları 6'ncı maddede sıralamaktadır. Türkiye'de çalışanların iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal sigorta yardımlarını sağlayabilmeleri 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre düzenlenmekte olup bu Kanunun sigortalı sayılmayanlar alt başlığı altında 3'üncü maddesinde;

- Kamu sektörüne ait tarım ve orman işlerinde ücretle,
- Özel sektöre ait tarım ve orman işlerinden sayılmayan işlerde,
- Tarım sanatlarına ait işlerde,
- Tarım işyerlerinde yapılan ve tarım işlerinden sayılmayan işlerde,
- Tarım işyeri sayılmayan işyerlerinin park, bahçe, fidanlık ve benzeri işlerinde,

çalışanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde çalışanlar sigortalı sayılmazlar, denilmektedir (Karacan, 1991:23).

Sosyal Güvenlik Açısından Tarım İşçilerinin Durumu

Sosyal güvenlik tüm boyutları ile ele alınırsa insanlığın eski ve derin bir gereksinmesinin somut bir belirtisidir. Evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olarak tüm toplumlara damgasını vuran sosyal güvenlik kavramı, özde bireyin karşılayacağı ve yaşamı için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Tehlikeyle karşılaşan ve yoksulluğa düşen bireye, asgari bir güvence sağlamak, sosyal güvenliğin varoluş nedeni sayılmaktadır (Güzel ve Okur, 1990:1-3).

Tarım işlerinde çalışan kişilere 5510 sayılı Kanunun 16. Maddesine göre iş kazası ya da meslek hastalığı sigortasından bazı sağlanan haklar mevcuttur. Bu hakla şu şekildedir (SGK, 2013: 66, 67):

- Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması.
- İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanması.

- Gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi.
- İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi.
- Sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi.

Tarım işlerinde çalışan kişiler, uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan haklara da sahiptir. 5510 sayılı Kanunun 26. Maddesine göre malullük sigortasından sigortalılara sağlanan hak, malullük aylığı, 5510 sayılı Kanunun 28. Maddesine göre yaşlılık aylığı bağlanmasıdır. 5510 sayılı Kanunun 32 inci Maddesine göre ölüm sigortasından sağlanan haklar ise şu şekildedir: 1)Ölüm aylığı, 2)Ölüm toptan ödemesi yapılması, 3)Aylık almakta olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi, 4)Cenaze ödeneği verilmesidir (SGK, 2013: 71).

TARIM SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bir işletmede mal ve can güvenliğini tehdit edici afetler ve felaketlerle karşılaşma söz konusu olduğu için tarımsal faaliyetler bir çok risklerle karşı karşıyadır. Bu riskler, doğal, ekonomik ve sosyal boyutludur. Tarımda teknik önlemlerle önlenmesi mümkün olmayan risklerin sık görülmesi, genellikle gelir düzeyi düşük çiftçileri bazı yıllar çok zor duruma düşürmekte; tarımsal yapılarını iyileştirici ve geleceğe yönelik üretimlerini artırıcı çabalarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi tarım sigortaları uygulaması ile bu felaketlerin neden olduğu zararlar önlenmektedir (Güngör 2006: 1).

Avrupa Birliği içerisinde en kapsamlı ve en başarılı tarım sigortası sistemine sahip ülke olarak gösterilen İspanya'da doğal riskler, en yüksek derecede teminat altına alınmaya çalışılmaktadır. İspanya'da tarım sigortası zorunlu olmayıp, ancak hemen hemen tüm çiftçilerin sigorta yaptırdığı, tarım sigorta sistemi sadece tarımsal ürünleri kapsamayıp aynı zamanda hayvan risklerini de kapsamaktadır (Tümtaş 2007: 36).

Türkiye'de tarım sigortaları uygulamaları 1957 yılında başlamış olmasına rağmen 1995 yılına kadar tarımda risk yönetiminde devletin çiftçi primlerini desteklemesi hiçbir zaman konu edilmemiş ve doğal afetler öncesinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 1987 yılında planlı bir çalışma başlatılmış, 1995 yılında tarım sigortalarının ortak bir sistem içerisinde uygulanması için Tarım Sigortaları Vakfı (T.S.V.) kurulmuştur. 2004 yılında ülke genelinde yaşanan doğal afetin 2 milyar TL zarar oluşturması ve mevcut yasalarla bu zararın karşılanamaması ile ülkemizde de tarımsal yapıya uygun tarım sigortaları sisteminin oluşturulması için hükümetin acil eylem planına aldığı kanunun çalışmaları hızlandırılmıştır (Tümtaş 2007: 52).

Türkiye'de İspanya modeli örnek alınarak 14.06.2005 tarihinde devlet destekli sigorta uygulaması amaçlı kabul edilen kanun gereği faaliyetlerin yürütülmesi amaçlı Tarım Sigortaları Merkezi (Tarsim) resmen 28.10.2006 tarihinde kurulmuştur. Çiftçilerin primlerinin % 50'sini destekleyen Tarsim, aynı zamanda Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (Ç.K.S.) çiftçilerin kayıt olmasını, ön soy ve soy kütüğü kayıtlarının güncel olması startlarını da getirmiştir. Böylelikle çiftçinin bu sigorta yardımından yararlanabilmesi için her yıl yetiştirecek olduğu ürünü Tarım İl veya İlçe Müdürlüklerine bildirmesi gerekmektedir (Ertan ve Gök, 2012).

Amaç

Niğde’de SGK kaydı olmaksızın tarım sektöründe çalışan tarım işçisi ve ücretsiz aile işçilerinin demografik ve sosyo-ekonomik profillerini ortaya koymak ve sosyal güvenlik konusundaki bilgi ve bilinç düzeylerini ölçme temel amacını taşıyan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranması hedeflenmektedir:

- Niğde’de kayıt dışı çalışan tarım işçileri ve ücretsiz aile işçilerinin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- Söz konusu işçilerin hanelerinde gelir durumu nasıldır?
- Söz konusu işçilerin hanelerinde mülkiyet durumu nasıldır?
- Söz konusu işçilerin tarım ve hayvancılık dışı gelir kaynakları nelerdir?
- Ne tür tarım ürünlerinde gelir elde etmektedirler?
- Tarlada ne tür işlerde çalışmaktadırlar?
- Kayıt dışı çalışmalarına neden olan faktörler nelerdir?
- Sosyal güvenlik sisteminin avantajları konusundaki bilgi ve bilinç düzeyleri nedir?
- Sigortasızlık nedeniyle geleceğe yönelik endişeleri var mıdır?
- Bilgi, bilinç ve endişe durumu cinsiyet, eğitim, medeni durum gibi bağımsız değişkenler tarafından etkilenmekte midir?
- Bilgi, bilinç ve endişe durumu Niğde’nin çeşitli beldelerinde farklılık göstermekte midir?

Önem ve Sınırlılıklar

Niğde, ekonomisi büyük oranında tarıma dayalı bir il olarak Sosyal Güvenlik Sistemine kayıtlı olmayan çiftçiler, tarım işçileri ve ücretsiz aile işçileri yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Bu kişilerin Sosyal Güvenlik Sistemine çekilmesi SGK'nın görevleri arasında yer almaktadır. Tarım sektöründe çalışan söz konusu nüfusun Sosyal Güvenlik Sistemi hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyi, vatandaşların sisteme çekilmesine yönelik çalışmalara kaynaklık edecektir.

Ahiler Kalkınma Ajansı'nın desteği ile SGK Niğde İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bu proje kısıtlı bir bütçe ve kapsama sahiptir. Buna göre Niğde ili kırsalında yaşayan sigortasız tarım sektöründe faaliyet gösteren kimselerle görüşülmesi ile yetinilmiştir. Alan çalışmasının Kasım ayında gerçekleştirilmesi, tarlada çalışan işçilere ulaşamamasına neden olmuştur. Ancak asıl hedef Niğde ilinde ikamet eden ve tarım sektöründe bir şekilde faaliyet gösteren kimselere ulaşmaktır.

Belli sorulara yanıt aranması hedeflenen çalışma, niceliksel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu sebepten gerek hedef kitle gerekse paydaşları içeren niteliksel bir çalışma ile daha sonra desteklenebilir.

Yöntem

Bu araştırma, tarımsal alanda sosyal güvencesiz olmaya etki eden çeşitli faktörler arasında ilişki kurmayı hedeflemesi ve kırsal alandaki sigortasızlığın nedenlerini ortaya koyması bakımında açıklayıcı; tarım sektöründe çalışan çiftçiler, işçiler ve ücretsiz aile işçileri hakkında demografik, sosyo-ekonomik vb. bilgilerle belli bir profil çizmesi açısından betimsel bir çalışmadır.

Niceliksel tekinlerle gerçekleştirilen çalışmada yapılandırılmış bir soru formu ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Soru formu şu bölümlerden ve bölümler altındaki kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır (Bkz. Ek. 1)

- Sosyo-demografik bilgiler
- Mülkiyete ilişkin bilgiler
- Hane ekonomisi ve çalışma durumlarına ilişkin bilgiler
- Sosyal güvenlik durumuna ilişkin bilgiler
- Sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi ve bilinç durumu

Sosyo-demografik ve ekonomik göstergeler çalışmanın bağımsız değişkenlerini oluştururken, sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi, bilinç ve endişe durumları bağımlı değişkenler olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın evrenini Niğde il sınırlarında yaşayan çiftçiler, tarım işçileri ve ücretsiz tarım işçileri oluşturmaktadır. Örneklem aşamasında monografik bir seçim yapılabilmesi için Niğde iline bağlı köylerin listesi edinilerek arasından tabakalı bir seçime gidilmiştir. Evreni temsil etmesi için köyler üç ayrı sosyo ekonomik seviyede (SES) bulunan gruplara toplanmış ve aralarından o grubu en iyi temsil ettiği düşünülen örnekler seçilerek bu köylere gidilmiştir.

Görüşme yapılacak kişilerin bulunmasında görüşme sayısını azaltmak için çalışmanın amaçlarına göre bir takım kriterler uygulanmış ve yalnızca tarımsal alanda çalışan ama bireysel bir sosyal güvenlik sistemi kaydı bulunmayan kişilerle görüşülmüştür. Görüşmelerden elde edilen ve SPSS'e yüklenen bilgiler dağılımsal ve ilişkisel olarak analize tabi tutulmuştur.

Tarımsal alanda çalışan ama sosyal güvenlik sisteminde kaydı olmayan çalışanların kendilerini yasa dışı bir konumda hissetmemeleri için çalışma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve kendilerine bu konu ile ilgili bir geri dönüş yapılmayacağı konusunda garanti verilmiştir. Hiçbir kişisel bilgi ve adres bilgisi alınmayarak görüşülen kişiler potansiyel zararlardan korunmaya çalışılmıştır. Özellikle kadınlarla eşlerinden ayrı görüşme yapılmasına özen gösterilmiştir.

Değerlendirme

Sosyo-Demografik Özellikler

Araştırmanın Niğde ili sınırları içerisinde genellenebilir olması için farklı sosyo-ekonomik seviyelerden (SES) ailelerin yaşadığı düşünülen çeşitli beldelerde anket uygulaması yapılmıştır. Buna göre örneklemin %14,8'i Altunhisar, %28,6'sı Çiftlik ilçelerine bağlı beldelerde yaşamaktadır. Çukurkuyu Beldesi'nden anket uygulanan 15 kişi örneklemin %7,1'ini, Sazlıca Beldesi'nden katılımcılar %16,7'sini, Alay Beldesi'nde yaşayanlar %11,9'unu ve Edikli'de anket uygulanan 44 kişi de örneklemin %21'ini oluşturmaktadır.

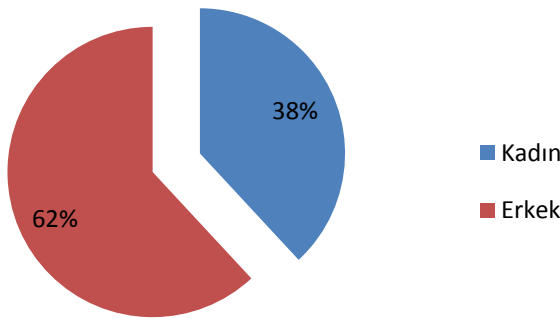
Araştırma kapsamında 80 kadın, 130 erkek katılımcıya anket uygulanmıştır

Tablo 01. Örneklemin beldelere göre dağılımı

	Sayı	%
Altunhisar ilçesine bağlı beldeler	31	14,8
Çukurkuyu Beldesi	15	7,1
Sazlıca Beldesi	35	16,7
Alay Beldesi	25	11,9
Edikli Beldesi	44	21,0
Çiftlik ilçesine bağlı beldeler	60	28,6
TOPLAM	210	100,0

Araştırma kapsamında anketi cevaplayan kişilerin %38'i kadinken, %62'si erkektir. Erkeklerin konuyla ilgili daha fazla bilgiye sahip olmaları nedeniyle kadın katılımcılara ulaşmak görece zor olmuştur. Bu nedenle 80 kadın 130 erkek katılımcıya anket uygulanmıştır.

Şekil 01. Örneklemin cinsiyete göre dağılımı

Yakınlarından bağımsız olarak sigorta yaptırma ihtimali mevcut olan kişilerle görüşmek araştırmanın amaçları açısından uygun görülmüştür. Bu nedenle her yaştan köylüler örnekleme dahil edilmemiştir.

anket yalnızca 18-55 yaş arası tarımsal faaliyette bulunan kişilere uygulanmıştır. Bu kesim içinde bir gruptandırmaya gidilecek olursa 18-25 yaş arası örneklemin %26'sını, 26-35 yaş arası %26,4'ünü, 36-45 yaş arası %24,5'ini ve 46-55 yaş arası örneklemin %23,1'ini oluşturmaktadır.

Tablo 02. Örneklemin yaşa göre dağılımı

	Sayı	%
18-25 arası	54	26,0
26-35 arası	55	26,4
36-45 arası	51	24,5
46-55 arası	48	23,1
TOPLAM	208	100,0

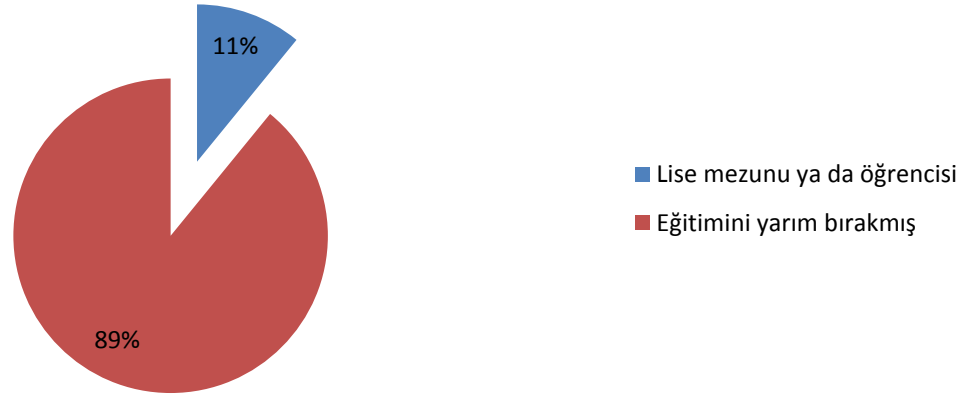
Örneklemin eğitim durumuna bakacak olursak %10'unun hiç okula gitmemiş olduğunu görürüz. Bu oranı oluşturan kişiler arasından yalnızca üç kişi okuma yazma öğrenmiştir. Katılımcıların %43'ü ilkokula gitmiştir ama bunların yaklaşık üçte biri ilkokul eğitimini yarıda bırakmıştır. Yine örneklemin %28,1'ini ortaokula gitmiş kimseler oluşturmaktadır ancak bunların da yaklaşık üçte biri ortaokul eğitimlerini yarıda bırakmışlardır. Örneklemin %9'unu lise mezunları, %7,1'ini lise eğitimini yarım bırakanlar ve %1,9'unu halen lise eğitimi görmekte olanlar oluşturmaktadır. Örneklem içinde yükseköğretime devam eden kimseye rastlanmamıştır.

Tablo 03. Örneklemin kademelerine göre dağılımı

	Sayı	%
Hiç okula gitmemiş ve okuma-yazma bilmiyor	18	8,6
Hiç okula gitmemiş ama okuma-yazma biliyor	3	1,4
İlkokul mezunu	71	33,8
İlkokul terk	21	10,0
Ortaokul mezunu	43	20,5
Ortaokul terk	16	7,6
Lise mezunu	19	9,0
Lise terk	15	7,1
Lise öğrencisi	4	1,9
TOPLAM	210	100,0

Bu tabloya göre, üniversiteye kadarki (ilk ve orta eğitim) eğitim kademelerini baz alacak olursak örneklemin yaklaşık %90'ı eğitimini bir şekilde yarım bırakmış çiftçi ve tarım sektörü çalışanından oluşmaktadır (Bkz. Şekil 02).

Şekil 02. Örneklemin eğitime devam etme durumuna göre dağılımı

Katılımcıların tamamına eğitimlerine neden devam etmedikleri sorulduğunda %12,1'inin direk "çiftçilik yapmak için" seçeneğini tercih ettiği görülürken %22,7 oranındaki "ailem izin vermedi" ve 18,7 oranındaki "istememedim" yanıtlarının içinde de ücretsiz aile işçiliği yapmanın etkisi olduğu düşünülebilir. Örneklemin %6,1'i evlilik, %3'ü sağlık sorunları nedeniyle eğitimine devam edemezken %34,8 ile en yüksek oranlı yanıtı göre gelir getirici bir işte çalışma zorunluluğu en önemli eğitimi yarım bırakma nedenini olarak görünmektedir.

Tablo 04. Örneklemin eğitime devam etmeme nedenlerine göre dağılımı

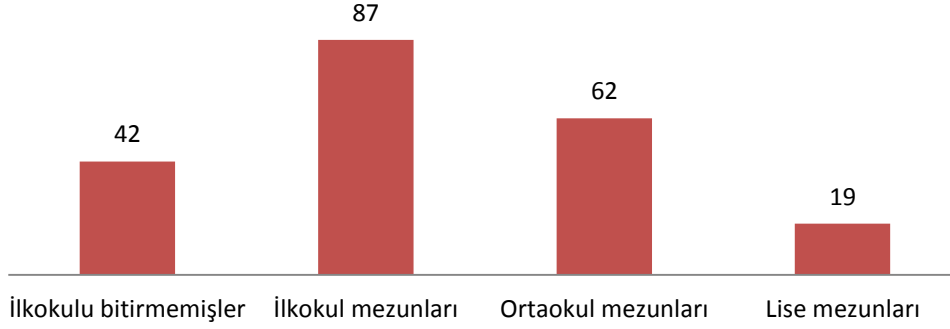
	Sayı	%
Ailem izin vermedi	45	22,7
Evlendim	12	6,1
Çiftçilik yapmak için	24	12,1
İstememedim	37	18,7
Sağlık sorunlarım vardı	6	3,0
Gelir getirecek bir işte çalışmam gerekiyordu	69	34,8
Diğer ¹	5	2,5
TOPLAM	198	100,0

Şekil 03'te örneklemin mezuniyet durumu gösterilmektedir. İlkokul terk ve hiç okula gitmemişler birinci grubu oluşturmaktadır. Buna göre örneklemin çoğunluğunu ilkokul mezunları oluşturmaktadır.

¹ Cahillik, askere gitmek gibi yanıtlar alınmıştır.

Şekil 03. Örneklemin eğitim durumuna göre dağılımı (sayı)

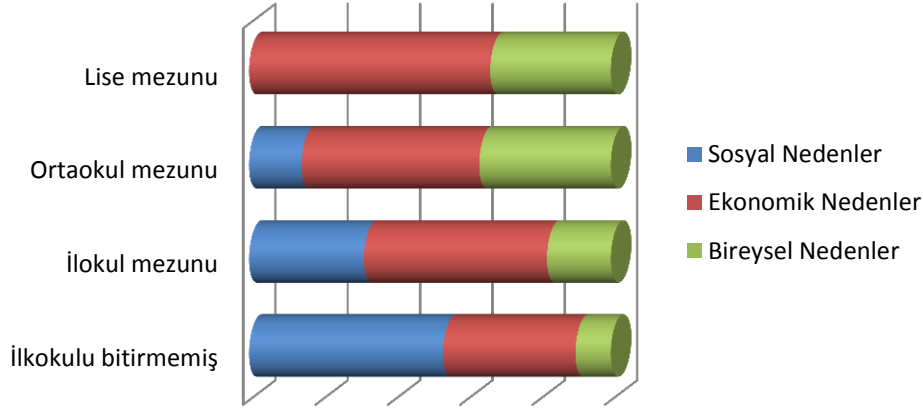
Yine okula devam etmeme nedenlerini de kısaca “sosyal”, “bireysel” ve “ekonomik” nedenler olarak üç grupta toplamak mümkündür. Buna göre evlilik ve ailenin izin vermemesi sosyal nedenleri oluştururken, hastalık ve istememe bireysel nedenler olarak adlandırılacaktır. Çiftçilik yapmak ve gelir getirici bir işte çalışmak zorunda olmak da “ekonomik nedenler”i oluşturacaktır. Buna göre örneklemin %46,9’u ekonomik nedenlerle eğitimine devam edemezken %28,8’i ekonomik, %21,7’si sağlık sorunları ve bireysel tercih ile eğitimlerini yarım bıraktıklarını söylemiştir (Bkz. Çekil 04).

Tablo 05. Örneklemin sosyal, ekonomik ve bireysel eğitime devam etmeme nedenlerine göre dağılımı

	Sayı	%
Sosyal nedenler	57	29,5
Ekonomik nedenler	93	48,2
Bireysel nedenler	43	22,3
TOPLAM	193	100,0

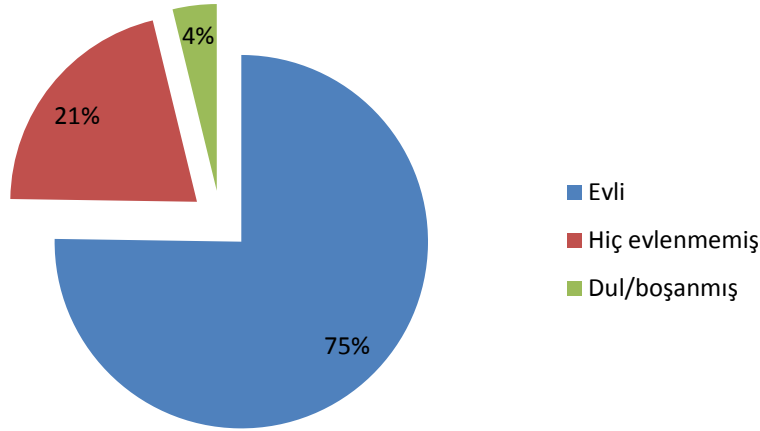
Tarım sektöründe kayıt dışı çalışanların eğitimlerine devam etmeme nedenlerini eğitim durumlarına göre inceleyecek olursak eğitim seviyesi arttıkça sosyal nedenlerle öğrenim hayatını yarıda bırakma oranı azalmaktadır. Lise ve ortaokul mezunlarında, ilkokulu bitiren ve bitirmeyenlere oranla daha fazla bireysel nedenlerin baş gösterdiği ve eğitim seviyesi arttıkça ekonomik nedenlerin de bir miktar etkisini arttırdığı görülmektedir.

Şekil 05. Eğitim durumuna göre eğitime devam etmeme nedenleri

Örneklemin medeni duruma göre dağılımı için Şekil 06 incelenebilir. Evliler örneklemin dörtte üçünü oluştururken (153 kişi) bekarlar örneklemin dörtte birini oluşturmaktadır (52 kişi). Bekar kişilerin %16'sını dul ve boşanmış olanlar oluşturmaktadır (8 kişi).

Şekil 06. Örneklemin medeni duruma göre dağılımı

Katılımcılara yaşadıkları evde kaç kişi oldukları sorulmuştur. Buna göre yapılan gruplandırmada örneklemin yarısının 4 ile 6 kişiden oluşan hanelerde yaşadığı; %32,9'unun 1 ile 3 kişiden oluşan küçük aile yaşarken %16,7'sinin 7 ile 11 arasında kişiden oluşan görece büyük ailelerde yaşadığı görülmüştür (Tablo 06).

Tablo 06. Örneklemin, hanede yaşayan kişi sayısına göre dağılımı

Kategori	Sayı	%
1-3 kişi	69	32,9
4-6 kişi	106	50,5
7-9 kişi	31	14,8
10-11 kişi	4	1,9

TOPLAM	210	100,0
--------	-----	-------

Çalışmamız için önem arz eden 18-55 yaş grubunun ise ayrı bir soru ile hanelerdeki sayısı ölçülmeye çalışılmıştır. Buna göre örneklemin yaşadığı hanede yalnızca bir kişinin 18-55 yaş arasında olduğu hanelerin oranı %13,3 iken çoğu hanede (%41) 18-55 yaş grubu kişi sayısı ikidir. Örneklemin 32,4'ünün yaşadığı hanede 3 ila 4 kişi bu yaş grubunda yer alırken 5'ten fazla bireyin 18-55 arasında bir yaşa sahip olduğu hanelerin oranı 13,4'tür.

Tablo 07. Örneklemin, yaşadıkları hanede 18-55 yaş arasında kaç kişi olduğuna göre dağılımı

	Sayı	%
1 kişi	28	13,3
2 kişi	86	41,0
3 kişi	38	18,1
4 kişi	30	14,3
5 kişi	14	6,7
6 kişi	8	3,8
7 kişi	6	2,9
TOPLAM	210	100,0

Barınma Koşulları ve Mülkiyet

Örneklem içindeki 207 kişinin %44,9'u 80 ila 110 m2 arasında genişliğe sahip evlerde yaşamaktadır. Katılımcıların yaklaşık %32'si 120 m2'nin üzerinde evlerde yaşarken %23,2'si 70 m2'nin altında evlerde yaşamaktadır (Tablo 08).

Tablo 08. Örneklemin yaşanan evin büyüklüğüne göre dağılımı

	Sayı	%
10-30 m2	11	5,3
35-70 m2	37	17,9
80-110 m2	93	44,9
120-170 m2	54	26,1
175-250 m2	12	5,8
TOPLAM	207	100,0

Aynı sayıdaki katılımcının evde bulunan oda sayısına göre dağılımını görmek için Tablo 09 incelenmelidir. Örneklemin %6,3'i bir, %19,8'i iki, %63,7'si üç ve dört, %10,2'si beş ve daha fazla odalı evlerde yaşamaktadırlar.

Tablo 09. Örneklemin yaşanan evdeki oda sayısına göre dağılımı

	Sayı	%
1 oda	13	6,3

2 oda	41	19,8
3 oda	80	38,6
4 oda	52	25,1
5 oda	13	6,3
6 oda ve fazlası	8	3,9
TOPLAM	207	100,0

Evlerin mülkiyet durumuna bakacak olursak ilgili soruyu yanıtlayan 209 kişinin %64,6'sı kendilerine ait bir evde yaşarken %6,7'si kira vermektedir. Örneklemin %28,7 gibi ciddi bir oranı ise kira vermeden mülkiyetine sahip olmadığı bir evde oturanlar oluşturmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Örneklemin, yaşadıkları evin mülkiyet durumuna göre dağılımı

	Sayı	%
Kendimize ait	135	64,6
Kira	14	6,7
Başkasına ait ama kira vermiyoruz	60	28,7
TOPLAM	209	100,0

Örneklemin mülkiyetine sahip olduğu başka varlıklar da araştırma kapsamında incelenmiştir. Örneklemin %27,6'sı özel bir araca/otomobile sahipken %34'ü en az bir tarım makinesine sahiptir (Tablo 11). Kaç kişinin hangi tarım makinesine sahip olduğunu görmek için Tablo 12'yi inceleyiniz.

Tablo 11. Örneklemin otomobil ve tarım makinesi sahipliğine göre dağılımı

	Özel araç/otomobil		Tarım makinesi	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	58	27,6	71	34,0
Yok	152	72,4	138	66,0
TOPLAM	210	100,0	209	100,0

Tarım makinesine sahip olan 71 kişinin 59'unda traktör, 8'inde patoz, 5'inde pulluk, 1'inde biçerdöver, 23'ünde söküm, 32'sinde süt sağma makineleri bulunmaktadır (Tablo 12). Örneklemin yaklaşık %28'ini oluşturan bir kesim en az bir traktöre sahiptir. Bu oranı oluşturan 59 kişinin 56'sı yalnızca bir traktöre sahipken üç ve dört adet traktöre sahip toplam üç kişi/hane bulunmaktadır. Tablo 11'de görüldüğü gibi örneklemin %66'sı hiçbir tarım makinesine sahip değildir.

Tablo 12. Tarım makinelerine sahip olan kişi/hane sayıları

Tarım Makinesi Türü	Sahip Olan Kişi/Hane Sayısı
Traktör	59
Patoz	8
Söküm makinesi	23
Süt sağma makinesi	32
Pulluk	5

Toprak ve Hayvan Sahipliği

Toprak sahipliği konusu, görüşülen kişilerin tamamı tarımsal faaliyetin bir yerinde bulunduğu için, çalışılan toprağın kime ait olduğunun sorulduğu beş soru ile ortaya konulmuştur. Bu beş soruya alınan yanıtlar Tablo 13'te bir arada verilmiştir. Örneklemin tamamı bu beş soruyu cevaplandırmıştır. Buna göre örneklemin %31,9'u kendisine ait tarım arazisi ekerken %68,1'in sahip olduğu bir tarım arazisi bulunmamaktadır. Örneklemin %31,4'ü akrabalarına ait olup kira vermeden ektiği tarımsal araziye sahipken %17,1'i tarım arazisi kiralamaktadır. Örneklemin %3,8'i yarıcılık/ortakçılık yaparken yalnızca %1,4'ü devlet arazisinde ekim yaptığını ifade etmiştir.

Örneklemin yalnızca %32'si kendi tarım arazisinde çalışmaktadır.

Tablo 13. Çalışılan toprakların mülkiyete göre türleri ve örneklemin buna göre dağılımı

	Evet		Hayır		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çalışılan tarım arazisi kendinize mi ait?	67	31,9	143	68,1	210	100,0
Akrabalarınıza ait olup kira vermeden ektiğiniz tarım arazisi var mı?	66	31,4	144	68,6	210	100,0
Kiralayarak ektiğiniz tarım araziniz var mı?	36	17,1	174	82,9	210	100,0
Yarıcılık/ortakçılık yapıyor musunuz?	8	3,8	202	96,2	210	100,0
Devlet arazisinde ekim yapıyor musunuz?	3	1,4	207	98,6	210	100,0

Hayvan sahipliğine ilişkin sorular da sorulmuştur. Örneklemin %47,6'sı çiftçilik açısından önem arz eden en az bir hayvana sahip olduğunu belirtmiştir. 110 kişi, yani örneklemin %52,4'ünün büyükbaş ya da küçükbaş bir hayvanı bulunmamaktadır. En az bir hayvana sahip olduğunu belirtenlerin dağılımına bakacak olursak, yalnızca büyükbaş hayvana sahip olanlar tüm örneklemin %32,4'ünü oluştururken hayvan sahibi örneklemin %68'ini oluşturmaktadır. Yalnızca küçükbaş hayvana sahip olanlar örneklemin tamamının %6,7'si iken hayvan sahiplerinin %14'ü oranındadır. Hem büyük hem de küçükbaş hayvana sahip olduğunu söyleyen 18 kişi ise tüm örneklemin %8,6'sını oluştururken hayvan sahibi örneklemin %18'i oranındadır.

Tablo 14. Hayvan sahipliği durumu ve sahip olunan hayvan türüne göre dağılım

	Sayı	Tüm örneklem içindeki oranı (%)	Hayvan sahipleri arasındaki oranı (%)
İnek/dana gibi büyükbaş	68	32,4	68,0
Koyun/keçi gibi küçükbaş	14	6,7	14,0

sahibi	Hem büyük hem küçükbaş	18	8,6	18,0
	Ara Toplam	100	47,6	100,0
Hayvan sahibi değil		110	52,4	
TOPLAM		210	100,0	

Hayvan sahibi olan örneklemin (100 kişi) hayvan sayılarına göre dağılımı Tablo 15'tedir. Büyükbaş hayvan sahibi kişilerin %76,7'si 1 ile 5 arasında büyükbaş hayvana sahiptir. Büyükbaş hayvan sahibi örneklemin %21'i 6 ile 16 arasında hayvan beslerken 35-40 arası büyükbaş hayvana sahip olan iki kişi ile görüşülmüştür (%2,3). Küçükbaş hayvana sahip olan örneklemin %38,8'i 1 ile 10 arasında, %22,6'sı 15 ile 35 arasında, %16'sı 40 ile 80 arasından ve %22,6'sını oluşturan 7 kişi 100 ile 200 arasında hayvanı bulunduğunu beyan etmiştir. Yüksek oranda küçükbaş hayvan sahibi olan bu kesim bütün örneklemin %3,3'ünü oluşturmaktadır.

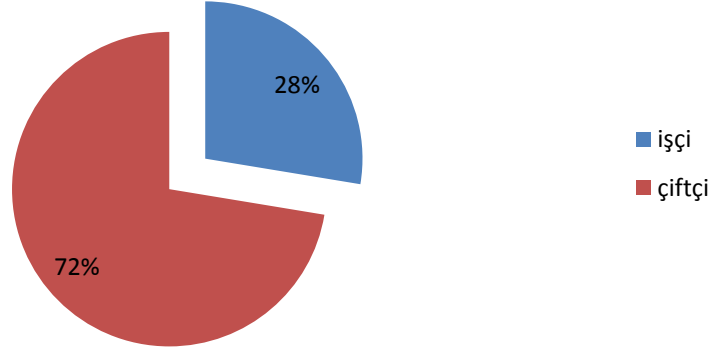
Tablo 15. Sahip olunan hayvan sayılarına göre örneklemin dağılımı

	Hayvan sayısı	Sayı	%
Büyükbaş	1-5 adet	66	76,7
	6-16 adet	18	21
	35-40 adet	2	2,3
Küçükbaş	1-10 adet	12	38,8
	15-35 adet	7	22,6
	40-80 adet	4	16
	100-250 adet	7	22,6

Gelir Kaynakları ve Tarımsal Faaliyet

Niğde'nin çeşitli köylerinde yapılan araştırmada katılımcıların temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Örneklem seçilirken bu alanda faaliyet gösterme şartı aranmıştır. Örneklemin %33'ü tarım dışında, hayvancılık ve arıcılıktan da gelir elde etmektedir. Kendisine, hanesine ya da başkasına ait olup ektiği, ürün aldığı bir toprağı olanlara çiftçi, bunların hiçbirine sahip olmayanlara da işçi dersek örneklemin toprakla kurduğı ilişkiye göre dağılımı Şekil 07'deki gibi olacaktır. Yani örneklemin %72'si herhangi bir tarlayı ekip biçmekte ve oradan ürün almaktadır. Geri kalan %28 ise ne toprağına sahiptir, ne bir yakınının toprağını ekmektedir, ne toprak kiralamaktadır ne de yarıcılık/ortakçılık gibi yollarla topraktan ürün almaktadır. Ancak çalışma kapsamında yer almasının son şartı olarak tarımsal faaliyette çalışıyor olmak şartını yerine getirmektedir. Bu nedenle basitçe çiftçi ve işçi şeklinde ayırım yapılmıştır.

Şekil 07. Örneklemin toprakla olan ilişkisine göre dağılımı

Örneklemin çiftçilik içindeki tarım, hayvancılık ve arıcılık gibi alanlar dışında gelir elde edip etmediği de sorulmuştur. Tablo 16'da görüldüğü gibi örneklem içinde sorumuzu yanıtlayan 207 kişinin %44'ü çiftçilik (tarım, hayvancılık, arıcılık) dışında bir gelir kaynağının bulunduğu hanelerde yaşarken %56'sı başka bir gelir kaynağına sahip değildir.

Tablo 16. Örneklemin, çiftçilik dışında bir gelir kaynağına sahip olmaya göre dağılımı

	Sayı	%
Evet	91	44,0
Hayır	116	56,0
TOPLAM	207	100,0

Çiftçilik dışındaki bu gelir kaynaklarına sahip olan insan sayıları söz konusu kaynakların isimleriyle birlikte tablo 17'de sunulmuştur. Aynı tabloda bu gelir kaynaklarına sahip olan kişilerin toplam örnekleme olan yaklaşık oranları da verilmektedir. Örneklemin yaklaşık %10'u özel ya da kamu sektöründe ücretli çalışan bir aile bireyine sahiptir. Emekli, yaşlılık ya da engellik maaşları alan ve/veya sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısı 29 ve genel örnekleme oranı yaklaşık %14'tür. Anket uygulamasına katılan yalnızca iki kişinin evine kira geliri girmektedir. En az bir serbest meslek sahibinin bulunduğu hanelerin genele yaklaşık oranı %4 iken zanaat ve tesisatçılıktan gelir elde eden hanelerin sayısı 6'dır. Örneklemin yaklaşık %12'sini oluşturan 26 kişi parça başı ya da amelelik gibi gündelik işlerden gelir elde ettiklerini belirtmiştir. Seyyar satıcılık, işportacılık, pazarcılık, hurdacılık, dondurmacılık ve kağıt toplayıcılığı gibi marjinal işlerden gelir elde eden hanelerin genel örnekleme oranı %10'dan fazladır.

Tablo 17. Örneklemin çiftçilik dışı gelir kaynakları

	Sayı	Tüm örnekleme oranı (yaklaşık %)
Özel sektörde ücretli çalışan bulunan hane sayısı	10	5
Kamu kurumunda ücretli çalışan bulunan hane sayısı	10	5

Emekli, yaşlılık ya da engelli maaşı alan ve(ya) sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısı	29	14
Kira geliri olan hane sayısı	2	1
Serbest meslek sahibinden gelir elde eden hane sayısı	9	4
Seyyar satıcılık, işportacılık, pazarcılık, hurdacılık, dondurmacılık gibi işlerden gelir elde eden hane sayısı	23	10
Zanaattan gelir elde eden hane sayısı	1	0
Parça başı gündelik işlerden gelir elde eden hane sayısı	26	12
Kağıt toplayıcılığında gelir elde eden hane sayısı	1	0
Tesisatçılıktan gelir elde eden hane sayısı	5	2

Tarım, hayvancılık ve tüm bu diğer sektörler bir arada düşünüldüğünde katılımcıların hanelerine giren aylık ortalama geliri hesaplamaları istenmiştir. Örneklemin aylık hane gelirine göre dağılımı Tablo 18'deki gibidir. Örneklemin %36,8'inin evine ayda 50 ila 350 TL arasında para girmektedir. Katılımcıların %28,7'sinin aylık hane geliri 400 ile 850 TL arasında değişmektedir. Örneklemin %25,8'ini oluşturan 54 kişi evine ayda 900 ila 1500 TL arasında bir paranın girdiğini belirtirken aylık hane geliri 1700 ile 4000 TL arasında değişen kişilerin örnekleme oranı %8,6'dır. Örneklemin aylık gelirlerinin ortalaması 720 TL'dir.

Tablo 18. Hanenin toplam aylık gelirine göre örneklemin dağılımı

	Sayı	%
50-350 TL	77	36,8
400-850 TL	60	28,7
900-1500 TL	54	25,8
1700-2500 TL	14	6,7
3000-4000 TL	4	1,9
TOPLAM	209	100,0

Örneklemin dahil olduğu hanelerin yaklaşık %50'si enformel ve parça başı gündelik işlerden gelir elde etmektedir.

Örnekleme hangi ürünleri yetiştirdikleri, gerek bölgenin özellikleri dikkate alınarak gerekse Niğde SGK İl Müdürlüğü'ndeki müdür yardımcılarının tavsiyeleri ile hazırlanan beşli bir ürünler ayrımı ile sorulmuştur. Buna göre örneklemin %44,8'i patates, soğan, pancar gibi bitkiler yetiştirdiğini belirtirken %32,9'u buğday, arpa, mısır gibi ürünler üretmektedir. Meyve üretenler örneklemin %7,6'sını, sebze üretenler ise %12,9'unu oluşturmaktadır (Tablo 19).

Tablo 19. Yetiştirilen ürüne göre kişi sayıları ve oranları

	Sayı	%
Patates, soğan, pancar vb.	94	44,8
Buğday, arpa, mısır vb.	69	32,9

Elma, üzüm vb. meyve	16	7,6
Fasulye, mercimek, nohut vb. bakliyat	4	1,9
Domates, salatalık, biber vb. sebze	27	12,9

Örneklemin yaklaşık %40'ı tarımsal üretimden geçtiğimiz yıl hiçbir gelir elde etmediğini belirtmiştir. Gelir elde ettiğini belirten %60'lık kesim ise tarımsal üretim faaliyetinde bulunmuş ya da tarım işçisi olarak çalışmış olabilir. Hepsinin sigortalılık durumu bir arada ele alındığı ve ortak özellikleri hiçbir SGK kayıtlarının bulunmaması olduğu için tarımsal gelire göre dağılımları aynı tabloda sunulacaktır (Tablo 20). Araştırmaya katılan kişilerin %5,5'i tarımsal faaliyetten yıllık 100 ile 500 TL arası gelir elde ederken %10,4'ü 600 ile 1500 TL para kazanmıştır. Tarımsal faaliyetten 2000 ile 4000 TL arası gelir elde edenlerin örnekleme oranı %11,4 iken 5000 ile 10.000 TL kazananların oranı %17,9, 12.000 ile 20.000 TL kazananların oranı %7,5'tir. Örneklemin %8'ini oluşturan 16 kişi tarımsal faaliyetten 30.000 ile 100.000 TL kazanan hanelerde yaşadıklarını belirtmiştir.

Tablo 20. Tarımsal faaliyetten elde edilen yıllık gelir

	Sayı	%
100 -500 TL	11	5,5
600 - 1500 TL	21	10,4
2000 - 4000 TL	23	11,4
5000 - 10.000 TL	36	17,9
12.000 - 20.000 TL	15	7,5
30.000 - 50.000 TL	9	4,5
60.000 - 100.000 TL	7	3,5

Cevaplayıcıların bireysel olarak çiftçilikle ilişkisi üzerine bir takım sorular sorulmuştur. Bunların bir tanesi kişilerin bireysel olarak tarlada ne işler yaptıklarına ilişkin olmuştur. Kişilere tarlada yapılan işlerle ilgili çeşitli şıklar sunulmuş ve aralarından en fazla üç tanesini seçmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar ağırlıkları dikkate alınarak analiz edildiğinde tarlada yapılan işlerle ilgili olarak Tablo 21'deki gibi bir dağılım ortaya çıkmaktadır. Buna göre 210 kişi toplam 393 yanıt vermiştir. 177 kişinin tarlada yaptığı işlerden birisi tarla işçiliğidir ki bu, yanıtların %45'ini oluşturan ve katılımcıların %85,1'i tarafından verilmiştir. Erkek işi olarak görülen tarım makinesi kullanımı işi yanıtların %8,1'ini oluştururken katılımcıların %15,4'ü tarafından tercih edilmiştir. Tamamen kadın işi olarak görülen yemek ve bulaşık görevleri ise örneklemin %21,2'si tarafından seçilmiş tarla işlerindedir. Örneklemin %28,8'i sulama yaptığını, %26,9'u hayvanlara baktığını söylemiştir.

Tablo 21. Örneklemin bireysel olarak tarlada yaptıkları işlere göre dağılımı

	Sayı	Yanıtlar toplamına oranı (%)	Katılımcı sayısına oranı (%)
<i>Bireysel olarak siz tarlada hangi işleri yapıyorsunuz?</i>			
Tarlada işçilik yapıyorum	177	45,0	85,1%
Tarım makinesi kullanıyorum	32	8,1	15,4%
Yemek yapıyorum, bulaşık yıkıyorum vb.	44	11,2	21,2%
Sulama yapıyorum	60	15,3	28,8%

Hayvanlara bakıyorum	56	14,2	26,9%
İşçilerin başında duruyorum	19	4,8	9,1%
Başka	5	1,3	2,4%
TOPLAM	393	100	188,9%

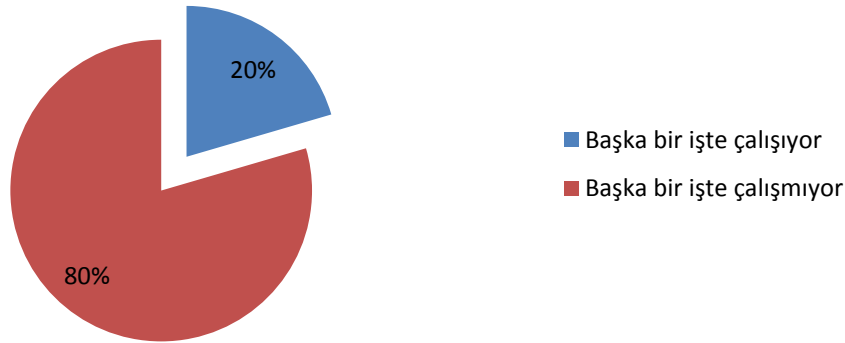
Çiftçilikle bireysel ilişkiye yönelik bir başka soru kişilerin kaç yıldır tarım ve hayvancılık alanında çalıştıklarına ilişkindi. Tablo 22’de görüldüğü gibi beş yıl ve daha kısa süredir çiftçilik ve tarım işçiliği yapan kişilerin oranı %29 iken 20 yıldır aynı alanda faaliyet gösterenlerin oranı %16’dır. 6 ila 10 yıldır tarım ve hayvancılık alanında olduğunu belirtenlerin örnekleme oranı %24, 11 ila 20 yıllık tarım ve hayvancılık geçmişi olanların oranı ise %31’dir.

Tablo 22. Tarım ve hayvancılık alanında çalışma süresi

	Sayı	%
5 yıl ve daha kısa süredir	58	29
6-10 yıl arası	48	24
11-20 yıl arası	62	31
20 yıldan fazla	32	16
TOPLAM	200	100

Örneklemin bireysel olarak tarım ve hayvancılık alanı dışında gelir getirici başka bir işte daha çalışıp çalışmadığı sorulmuş ve %20 oranında olumlu yanıt alınmıştır.

Şekil 08. Tarım ve hayvancılık alanı dışında gelir getirici başka bir işte çalışma durumuna göre dağılım

Tarım ve hayvancılık dışında başka bir işte de çalışan %20’lik kesimin ne tür işler yaptığı Tablo 23’de görülmektedir. Tabloya göre tarım ve hayvancılık dışında bir işten daha gelir elde edenlerin %31’i özel sektörde ücretli çalışmaktadır ki bu kesim toplam örneklemin %6,2’sini oluşturmaktadır. Serbest meslek sahipleri ile seyyar satıcılık, esnafılık vb. yapan iş sahipleri başka bir işte de çalışanların %33,3’ünü oluştururken toplam nüfusunun %6,7’sine denk gelmektedir. Tarım ve hayvancılık dışında ekstra bir iş yapanların %2,4’ü zanaatçı ve %31’i parça başı gündelik işlerle uğraşanlardan

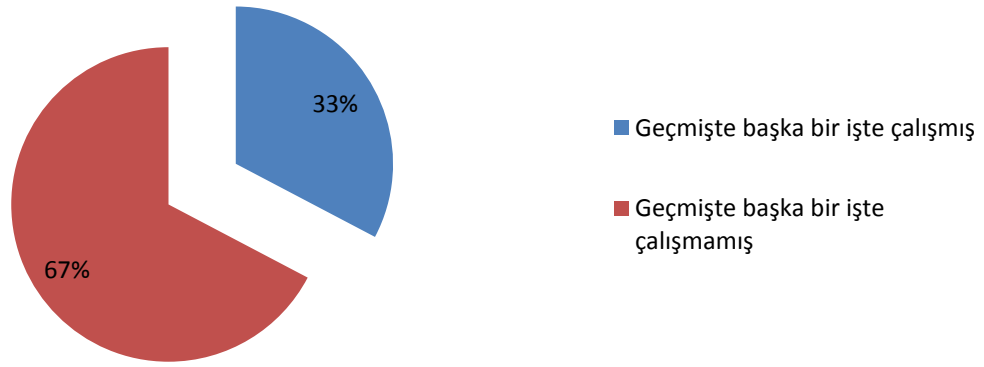
oluşmaktadır. İkinci gelir kaynağı olarak parça başı ve gündelik işlerle uğraşanlar toplam nüfusun %6,2'sidir. İlaveten bir kişi de çobanlık yaptığını belirtmiştir.

Tablo 23. Tarım ve hayvancılık alanı dışında çalışılan türe göre dağılım

	Sayı	Toplam örnekleme oranı (%)	Başka bir işte çalışanlara oranı (%)
Özel sektörde ücretli çalışıyorum.	13	6,2	31,0
Serbest meslek, esnafılık, seyyar satıcılık yapıyorum, bakkalım, hurdacılık vb.	14	6,7	33,3
Zanaatla uğraşıyorum (demircilik, dokumacılık vb.)	1	,5	2,4
Parça başı, gündelik işlerde çalışıyorum (bakıcılık, temizlik işleri dahil)	13	6,2	31,0
Başka	1	,5	2,4
TOPLAM	42	20,0	100,0

Örneklemin geçmişte tarım ve hayvancılık dışında gelir getirici bir işte çalışıp çalışmadığı sorulduğunda %33 oranında olumlu yanıt alınmış ancak örneklemin %67 geçmişte de tarım ve hayvancılık dışında gelir getirici bir işle meşgul olmadığını belirtmiştir (Bkz. Şekil 09).

Şekil 09. Geçmişte gelir getirici bir işte çalışmış olma durumuna göre dağılım

Çiftçi olarak kodladığımız kendi adına tarımsal faaliyette bulunan kişilerin tarım destekleme kredisi alıp almadıkları sorulmuştur. Tablo 24'te de görüleceği gibi söz konusu grubun %68,4'ü bu imkândan faydalanmazken %25'i tarım destekleme geliri almaktadır.

Tablo 24. Tarım destekleme geliri alma durumuna göre dağılım

	Sayı	%
Evet alıyoruz	38	25,0%
Hayır almıyoruz	104	68,4%

Bilgisi alınan hanelerin yaklaşık yarısında en az bir kişi yeşil kartlıdır.

Daha önce almıştık	2	1,3%
Bilmiyorum	8	5,3%
TOPLAM	152	100,0%

Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Veriler

Bu bölümde cevaplayıcıların hanelerinin Sosyal Güvenlik Sistemi ile olan ilişkileri irdelenecektir (bilindiği gibi kendileri zaten sigortasızdır, bu nedenle örnekleme dahil edilmişlerdir). Daha önce de belirtildiği gibi anket uygulamasında bulunulan kişilerin tamamı tarımsal alanda bir şekilde faaliyet göstermektedir. İster kendi tarlasında çiftçilik yapsın, ister kendi hayvanlarından gelir elde ediyor olsun isterse de tarım işçisi olsun tüm örneklemin tarımsal alanda sigortalı olma imkânı bulunmakta ancak bundan yararlanmamaktadırlar. Bu kişilerin hanelerindeki duruma bakmak için önce ailelerinde kendileri gibi tarımsal faaliyet alanı içinde yer aldığı halde kendilerinden farklı olarak sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olan kaç kişi bulunduğu sorulmuştur. Bu saptama sırasında yeşil kartlılar dışarıda bırakılmış, emeklilik olanağı sağlayan sigorta türleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 25. Hanede tarımsal faaliyette bulunup sigortalı olan kişi sayısına göre örneklemin dağılımı

	Sayı	%
Kimse yok	121	57,6
Bir kişi var	51	24,3
2-3 kişi var	29	13,8
4-6 kişi var	9	4,3
TOPLAM	210	100,0

Bu kişilerin kimisinin başka sektörlerde sigortalı olduğunu akılda bulundurarak hanedeki sigortalı sayısının 4 ila 6 olduğu hanelerin oranının %4,3 olduğunu söyleyebiliriz. Sigortalı kişi sayısı 2 ve 3 olan hane oranı %13,8'ken yalnızca 1 kişinin sigortalı olduğu hanelerin oranı %24,3'tür. Yapılan gözlemler bu tek kişinin genelde hane reisi olduğu ve diğer aile bireylerinin onun vasıtasıyla sağlık imkânlarına ulaştığını göstermiştir. Son olarak örneklemin %57,6'sının hanesinde hiçbir sosyal güvenlik kaydı olmadığı (yeşil kart hariç) saptanmıştır (Tablo 25).

Tablo 26. Hanede bulunan yeşil kartlı kişi sayısına göre örneklemin dağılımı

	Sayı	%
Hiç kimse yok	104	49,5
1-2 kişi	37	17,6
3-5 kişi	54	25,7
6-9 kişi	15	7,1
TOPLAM	210	100,0

Ardından hanede yeşil kart sahibi yani primsiz sağlık sigortasından yararlanan kaç kişi olduğu sorulmuştur. Tablo 26'da da görüleceği gibi bu imkândan yararlanmayan hane sayısı 104 ve oranı

yaklaşık %50'dir. Geri kalan %50'lik kesimde çeşitli sayılarda yeşil kartlı bireyler bulunmaktadır. Örneklemin %17,6'sının hanesinde 1 veya 2 kişi primsiz sağlık sigortasından yararlanırken aynı durumdaki kişi sayısının 3 ila 5 olduğu hanelerin oranı %25,7'dir.

Tablo 27. Hanede tarımla uğraştığı halde sigortasız olan kişi sayısına göre dağılım

	Sayı	%
En fazla bir kişi	57	27,1
2-3 kişi	109	51,9
4-5 kişi	34	16,2
6-8 kişi	10	4,8
TOPLAM	210	100,0

Son olarak yine hanede tarımla uğraştığı halde tıpkı örnekleminizde yer alan kişi gibi sigortasız olan kaç kişi olduğu sorulmuştur. Tablo 27'de sunulduğu üzere örneklemin %50'sinden fazlasının hanesinde konumuzu oluşturan tarım ve hayvancılık alanında çalıştığı halde sigortasız olan 2 veya 3 kişi bulunmaktadır. Örneklemin %27'sinin hanesinde bu durumda olan yalnızca bir kişi bulunmaktadır (tarımsal faaliyet içinde olup sigortasız olan kimsenin bulunmadığı tek bir hane ile karşılaşılmış ve o da bu son orana eklenmiştir). 210 kişilik örneklem içinde 10 kişi, hanesinde 6 ila 8 kişinin tarımsal alanda çalışmakta olduğu halde sosyal güvenlik sistemi dışında kalmakta olduğunu belirtmiştir. Bu sayılar elbette aile genişliğinden etkilenmektedir.

Sosyal Güvenliğe İlişkin Bilgi ve Bilinç Durumu

Tamamı sigortasız olan örneklemin konuyla ilgili isteklilik durumu öncelikle irdelenmiş ve yaklaşık %90 oranında bireysel sigortalılığa olumlu bakıldığı görülmüştür. Örneklemin %3'ü konuyla ilgili görüş bildiremezken %8'i bireysel sigortalılığa olumsuz bakmaktadır (Bkz. Şekil 10).

Şekil 10. Örneklemin bireysel olarak sigortalı olmayı isteme durumuna göre dağılımı

Kişilerin hem istedikleri halde sigortalı olmamalarının hem de istememelerinin nedenleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun için onlara çeşitli nedenler sunulmuş ve aralarından bir ila üç tanesini seçebilecekleri söylenmiştir. Bu şekilde ortaya konan nedenler ağırlıkları dikkate alınarak analize tabi tutulmuştur (Bkz. Tablo 28). Buna göre primlerin yüksek olması yanıtların %55'ini oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile örneklemin %74'ü için primlerin yüksek olması, sigortasızlığın önemli nedenlerinden birisidir. Örneklemin %22,1'i sigortalı olmamasının nedenini konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması olarak gösterirken bu cevabın yanıtlar arasındaki ağırlığı %16,4'tür. Özellikle kadınlar için en önemli nedenlerden birisi eş ya da babanın sigortalı olması ve onun üzerinden sağlık imkânlarından yararlanılabilmemesidir. Örneklemin %14,9'u tarafından tercih edilen bu yanıt toplam nedenlerin %11,1'ini oluşturmaktadır. Yeşil kartlı olduğu için sigorta yaptırmadığını, sosyal yardımlardan faydalanmayı sürdürebilmek için sigortalı olmadığını ve sigortalı olup yetim aylığının kesilmesini istemeyenler bulunmaktadır. Bu kişilerin oranı %15,4'tür. Dört kişi ise Tarım Bağ-Kur'u denen sistemin yeterli maaş bağlamamasını sigortasızlık nedenleri arasında saymıştır. Bunlar dışında maddi imkânsızlıklar nedeniyle sigortalı olamadığını söyleyenlerin yanında sürekli bir iş bulamadığı için sigortalı olmadığını belirtenlerin oranı da azımsanmayacak durumdadır. Bu kişiler çoğunlukla geçici olarak tarım işçiliği yapmakta ve sürekli sigortalı olmaları mümkün görünmemektedir ancak bir de aralarında tarımsal alanda çalıştığı halde sigortalı olabileceğini bilmeyenler ya da ücretsiz aile işçiliğini sigorta hakkı kazanan bir iş olarak görmeyenler bulunmaktadır.

Tablo 28. Örneklemin bireysel olarak sigortalı olmamasının nedenleri

	Sayı	Cevap sayısına oranı %	Katılımcı sayısına oranı %
<i>Bireysel olarak sigortalı olmamanızın ya da olmak istememenizin nedeni nedir?</i>			
Primler yüksek olduğu için	154	55,0%	74,0%
Eşim/babam sigortalı olduğu için	31	11,1%	14,9%
Sosyal yardımlardan faydalanabilmek için (kömür, yiyecek vb.)	11	3,9%	5,3%
Yeşil kartım olduğu için (primsiz sağlık sigortam olduğu için)	19	6,8%	9,1%
Konu hakkında yeterli bilgim olmadığı için	46	16,4%	22,1%
Yetim aylığım kesilmesin diye	2	,7%	1,0%
Tarım Bağ-Kur'unun emekli maaşı düşük olduğundan	4	1,4%	1,9%
Diğer nedenler	13	4,6%	6,3%
TOPLAM	280	100,0%	134,6%

Katılımcılardan alına diğer yanıtlara bakıldığında yine iki tür nedenle karşılaşılmaktadır; (1) konu hakkında yeterli bilgi sahibi olunmamasından kaynaklanan nedenler, (2) ekonomik imkanlarla ilgili nedenler.

Bu bağlamda örneklemin sigortalılık geçmişlerine baktığımızda %58,6'sının hiçbir sigorta kaydı bulunmadığı, %28,1'inin bir dönem sigortalı olduğu ve %13,3'ünün geçici işlerde çalıştığı için dönem dönem sigorta primlerinin yattığı anlaşılmaktadır. Aynı verileri cinsiyet temelinde değerlendirecek olursak kadınlarla erkekler arasında anlamlı farklar yakalamak mümkün olur. Kadınların %85'i daha önce hiç SGK kaydına sahip olmamışlarken erkeklerde bu oran %42,3 olarak yine birinci sıradadır. Erkeklerin %38,5'i daha önceden sigortalı bir döneminin bulunduğunu, %19,2'si ise zaman zaman geçici işlerde çalışarak sigorta primlerinin yattığını belirtmiştir. Geçmişte sigortalı bir dönemi bulunan

kadınların oranı %11,3'ken geçici işlerde çalışarak dönem dönem sigorta primi yatanlar örneklemdaki kadınların %3,8'ini oluşturmaktadır.

Tablo 29. Örneklemin sigortalılık geçmişlerine göre dağılımı

		Genel		Cinsiyet	
		Sayı	%	Kadın	Erkek
<i>Geçmişte sigortalı yani SGK'ya kayıtlı olduğunuz bir dönem oldu mu?</i>	Hayır, hiç olmadı	123	58,6	85,0%	42,3%
	Evet, oldu	59	28,1	11,3%	38,5%
	Geçici işlerde çalışarak dönem dönem sigortalı oldum	28	13,3	3,8%	19,2%
	TOPLAM	210	100,0	100,0%	100,0%

Sigortalılık geçmişlerinin beldelere göre dağılımına bakacak olursak Tablo 30'daki gibi anlamlı bir sonuçla karşılaşırız. Altunhisar ve Sazlıca Beldeleri'nin sigortalılık geçmişi yönünden görece düşük oranlara sahip olduğunu gördüğümüz (%19,4 ve %25,7) tabloda Çukurkuyu ve Altay Beldeleri için bu oran %40, Edikli Beldesi için ise %36'dır. Yalnızca Çiftlik ilçesinde Sigorta geçmişine sahip olma oranının sahip olmayanlarınkine göre daha fazla (%66,7) olduğunu görüyoruz.

Tablo 30. Beldelere göre sigorta geçmişine sahip olma durumu.

		Beldeler						Toplam
		Altunhisar ilçesine bağlı beldeler	Çukurkuyu Beldesi	Sazlıca Beldesi	Alay Beldesi	Edikli Beldesi	Çiftlik ilçesine bağlı beldeler	
Sigorta geçmişi var mı?	Evet	6	6	9	10	16	40	87
		19,4%	40,0%	25,7%	40,0%	36,4%	66,7%	41,4%
	Hayır	25	9	26	15	28	20	123
		80,6%	60,0%	74,3%	60,0%	63,6%	33,3%	58,6%
TOPLAM		31	15	35	25	44	60	210
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

X=26,035

sd: 5

p< ,000

Geçmişte bir dönem sigortalı olmuşları prim yatan süre açısından değerlendirdiğimizde yaklaşık %70 oranındaki örneklemin bir yıl ya da daha kısa süre sigortalı olduğunu görürüz. 13 kişi 2 ila 4 yıl arasında, 5 kişi ise 5 ila 8 yıl arasında sigortalı olduğunu belirtmiştir. Ancak 10 yıldan fazla süre sigorta primleri yatan yalnızca bir kişi bulunmaktadır. Bu durum aslında uzun süre sigorta primi yatmış olanların bunu sürdürmeye daha eğilimli olduğu ancak örnekleminizi oluşturan sigortasız kimselerin kısa süreli sigortalılık geçmişlerinin onları yeniden sigortalı olma konusunda heveslendirmediklerini göstermektedir. Bu yanıtlar açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 31. Geçmişte bir dönem sigortalı olduğunu söyleyen örneklemin prim yatan yıl açısından değerlendirilmesi

	Sayı	%
--	------	---

Bir yıl ve daha kısa süre	43	69,4
2-4 yıl arası	13	21,0
5-8 yıl arası	5	8,1
10 yıldan fazla süre	1	1,6
TOPLAM	62	100,0

Örneklemin Sosyal Güvenlik Sistemine ilişkin bilgi düzeyinin ölçülmesinde, beyanları esas alınmıştır. Buna göre örneklemin %62,9'u primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını bildiğini belirtmiştir. Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini örneklemin yalnızca %48'i bildiğini belirtmiştir. Örneklemin %47,6'sı eş veya baba üzerinden sigortaya bağlı olmak yerine bireysel sigortalı olmanın kişiye sağlayacağı avantajları bilmemektedir. Örneklemin %75,2'si bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alınabileceğinden haberdardır. Yine cevaplayıcıların %73,3'ü evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını bildiğini belirtmiştir. Sigortalı olmanın sağladığı ilaç ve sağlık malzemesi imkânlarından %87,6; Sigortalı kişi hayatını kaybettiğinde maaşının hak sahiplerine aktarıldığından %83,7 gibi yüksek oranda haberdar olan örneklemin bireysel sigortalılıktan çok bir başka aile bireyi üzerinden sağlanan imkanlar konusunda bilgi sahibi olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 32).

Tablo 32. Örneklemin Sosyal Güvenlik Sistemi hakkındaki bilgilere göre dağılımı

	"Evet" yanıtı verenler:	Sayı	%
1	Primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını biliyor musunuz?	132	62,9
2	Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini biliyor musunuz?	101	48,1
3	Eş veya baba üzerinden sigortaya bağlı olmak yerine bireysel sigortalı olmanın kişiye sağlayacağı avantajları biliyor musunuz?	110	52,4
4	Bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alabileceğinizi biliyor musunuz?	158	75,2
5	Evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını biliyor musunuz?	154	73,3
6	Sigortalı olmanın sağladığı ilaç ve sağlık malzemesi imkânlarından haberdar mısınız?	183	87,6
7	Sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar mısınız?	162	77,1
8	Analık sigortasından ve sağladığı avantajlardan haberdar mısınız?	66	31,4
9	Sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar mısınız?	141	67,5
10	Sigortalı kişi hayatını kaybettiğinde maaşının hak sahiplerine aktarıldığından haberdar mısınız?	175	83,7

“Sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar mısınız?” sorusuna “evet” yanıtı verenlerin oranı %77,1; “Sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar mısınız?” sorusuna olumlu yanıt verenlerin oranı %67,5’tir. Analık sigortasından ve sağladığı avantajlardan haberdar olanların örneklem içindeki oranının ise yalnızca %31,4 olduğu görülmüştür (Tablo 32).

Sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgileri açısından kadın ve erkekler karşılaştırılmış ve aralarında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Örneğin yeşil kartın emeklilik imkânı sağlamadığını erkeklerin %73,1’i bilirken kadınların yalnızca %46,3’ü bilmektedir. Her iki cinsiyet açısından da yeşil kartın emeklilik imkânını bilmeme oranı hiç de düşük değilken bu oran kadınlar açısından vahim görünmektedir. “Primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını biliyor musunuz?” sorusuna tam 43 kadın “hayır” yanıtı vermiştir.

Tablo 33. Sosyal Güvenlik Sistemi hakkındaki bilgi seviyesinin cinsiyetle olan ilişkisi

	“Evet” yanıtı verenler:	Kadın	Erkek	X	Sd.	P<
1	Primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını biliyor musunuz?	46,3%	73,1%	15,266	1	,000
2	Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini biliyor musunuz?	33,8%	56,9%	10,653	1	,001
4	Bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alabileceğinizi biliyor musunuz?	58,8%	85,4%	18,858	1	,000
5	Evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını biliyor musunuz?	61,3%	80,8%	9,649	1	,002
7	Sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar mısınız?	63,8%	85,4%	13,146	1	,000
9	Sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar mısınız?	52,5%	76,7%	13,222	1	,000

Primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını bilme konusunda erkeklerle kadınlar arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Kadınların %46,3’ü bu durumdan haberdarken erkekler %73,1 oranında konu hakkında bilgi sahibidirler. Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini erkeklerin %56’sı bilirken kadınların yalnızca %33,8’i bilmektedir. Bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alınabileceğinden haberdar olan erkeklerin oranı %85,4 iken kadınların oranı %58,8’dir. Yine evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını erkeklerin %80,8’i bilirken kadın katılımcıların %61,3’ü bildiğini beyan etmiştir. Sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar olan erkeklerin oranı %85,4 iken kadınların oranı yine %63,8’dir. Son olarak “Sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar mısınız?” sorusuna kadınların %52,5’inden, erkeklerin ise %76,7’sinden “Evet” yanıtı alınmıştır (Tablo 33).

Sosyal güvenlik sistemine ilişkin bu bilgi düzeyinin nelerden etkilendiği ya da neleri etkilediğini anlayabilmek için tüm cevaplayıcılara ilişkin bir Bilgi Seviyesi Puanı (BSP) belirlenecektir. Bu puan anketteki E bölümünün E1 alt başlığında yer alan ilk 10 sorudan yararlanılarak belirlenmiştir. Örneklemin BSP'leri "Evet" yanıtını verdikleri soru sayısına göre 1 ile 10 arasında değişmektedir. Bu geniş aralık içinde Bilgi Seviyesi Puanlarına göre üç grup oluşturulmuş ve bu gruplar Düşük BSP (1,2,3 ve 4) , Orta BSP (5,6 ve 7 puan) ve Yüksek BSP (8, 9 ve 10 puan) şeklinde isimlendirilmiştir. Buna göre Örneklemin %58,2'si Düşük BSP'de, %31,3'ü Orta BSP'de ve %10,6'sı Yüksek BSP'de yer almıştır. Kadınların %28,8'i düşük, %42,5' orta ve %28,8'i yüksek bilgi seviyesi puanlarına sahipken erkeklerin %6,2'si düşük, %39,8'i orta ve %53,9'u yüksek bilgi seviyesi puanlarına sahiptir (Tablo 34). Başka bir ifade ile Yüksek BSP sahiplerinin yaklaşık %75'i erkekken Düşük BSP sahiplerinin yaklaşık %75'i kadındır. Bu durumda BSP ile cinsiyet arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilecektir ($X= 23,851$; $sd: 2$; $p<,000$).

Tablo 34. BSP'ye göre Düşük, Orta ve Yüksek gruplara genel dağılım ve cinsiyet dağılımı

Bilgi Seviyesi Puanı	Genel		Cinsiyet	
	Sayı	%	Kadın	Erkek
Yüksek BSP	92	44,2	28,8%	53,9%
Orta BSP	85	40,5	42,5%	39,8%
Düşük BSP	31	14,8	28,8%	6,2%
TOPLAM	208	100,00	100%	100%

Bilgi Seviyesi Puanı'nı etkileyen faktörlere biraz daha yakından bakacak olursak eğitimin burada etkili bir değişken olduğu görülecektir. Tüm eğitim seviyelerinde orta düzey BSP puanlarında yoğunlaşma görülmektedir. Yalnızca lise mezunlarının %77,8'i yüksek BSP sahibidir. İlkokul bitirmemişlerde bu oran %21,4'tür (Tablo 35). Düşük BSP sahiplerinin %41,9'unu ilkokulu bitirmemişler, aynı şekilde %41,9'unu ilkokul mezunları oluştururken %16,1'ini orta okul mezunları oluşturmakta ve grupta yer alan lise mezunu bulunmamaktadır.

Tablo 35. Eğitim Seviyesine Göre BSP

Bilgi Seviyesi Puanına göre gruplar		Eğitim durumu				Toplam
		İlkokulu bitirmemiş	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	
Yüksek BSP	S	9	41	28	14	92
	%	21,4%	47,7%	45,2%	77,8%	44,2%
Orta BSP	S	20	32	29	4	85
	%	47,6%	37,2%	46,8%	22,2%	40,9%
Düşük BSP	S	13	13	5	0	31
	%	31,0%	15,1%	8,1%	0,0%	14,9%
TOPLAM	S	42	42	86	62	18
	%	20,2%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X= 24,46$

$sd: 6$

$p<,000$

Bunun yanında bireylerin eğitimlerini yarım bırakma nedenleri ile sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi ve bilinç düzeyleri arasında da benzerlikler görülmüştür. Bunun nedeni eğitime devam etmeme

nedenlerinin ekonomik, sosyal ve bireysel olarak ayrılmış olmasıdır. Bu da bilgi seviyesinin ekonomik, sosyal ve bireysel nedenlere bağlı olarak değişebildiğini göstermektedir. Özellikle ekonomik nedenlerle sigortalı olamayan kimseler aslında konunun önemini bilmekte ama imkânların yetersizliği nedeniyle sigortalı olamamaktadırlar. Sosyal nedenlerle eğitime devam etmemiş kimseler ise aynı şekilde sosyal nedenlerle sigortalılığa ilişkin bilgilerden uzak kalmıştır. Yine bireysel nedenlerle eğitimini yarım bırakmışların BSP açısından yüksek ve orta seviyede buldukları görülmüştür.

Tablo 36. Eğitime devam etmeme nedenleri ile BSP ilişkisi

BSP puanına göre üç grup		Eğitime devam etmeme nedenleri			Toplam
		Sosyal nedenler	Ekonomik nedenler	Bireysel nedenler	
Yüksek BSP	S	18	43	20	81
	%	32,1%	46,2%	46,5%	42,2%
Orta BSP	S	20	40	21	81
	%	35,7%	43,0%	48,8%	42,2%
Düşük BSP	S	18	10	2	30
	%	32,1%	10,8%	4,7%	15,6%
TOPLAM	S	S	93	43	192
	%	%	100,0%	100,0%	100,0%

X=17,419

sd: 4

p< ,002

Cevaplayıcının işçi ya da çiftçi kategorilerinin birinde yer almasının sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi seviyesinde istatistiki yönden anlamlı bir değişim yaratmadığı görülse de tek tek puan türleri üzerinden yapılacak bir karşılaştırmada fark edilecektir ki yüksek BSP sahiplerinin %80'e yakını çiftçi iken geri kalan %20'si işçidir. İşçi ve çiftçi kategorilerindeki örneklem sayıları birbirine eşit olmadığı için anlamlı bir etkiden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Gelir seviyesinin BSP üzerinde bir etkisi olup olmadığına bakıldığında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 37). Aylık ortalama gelir beyanlarına göre düşük gelir grubuna yerleştirdiğimiz bireylerin %45,9'u yüksek BSP, %37,7'si orta BSP ve %16,4'ü düşük BSP sahibi çıkarken orta düzey gelir grubundakilerin %46'sı orta BSP ve %38'i yüksek BSP sahibi çıkmıştır. Yüksek gelir grubundakilerde de düşük gelir grubundakilere benzer bir dağılım söz konusudur.

Tablo 37. Gelir seviyesine göre BSP

BSP puanına göre üç grup		Üçlü gelir ayrımı			Toplam
		Düşük gelir grubu	Orta gelir grubu	Yüksek gelir grubu	
Yüksek BSP		56	26	9	91
	%	45,9%	38,8%	50,0%	44,0%
Orta BSP		46	31	8	85
	%	37,7%	46,3%	44,4%	41,1%
Düşük BSP		20	10	1	31
	%	16,4%	14,9%	5,6%	15,0%
TOPLAM		122	67	18	207
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bilgi Seviyesi Puanı'nın yüksek olmasının bireysel olarak sigortalı olmak istemeye bir etkisinden söz edilebilir mi diye baktığımızda anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Tablo 38. BSP ile bireysel olarak sigortalı olmak isteme arasındaki ilişki

BSP puanına göre üç grup	Bireysel olarak sigortalı olmak ister misiniz?			Toplam
	Evet isterim	Hayır istemem	Bilmiyorum	
Yüksek BSP	88	3	1	92
	47,3%	18,8%	16,7%	44,2%
Orta BSP	73	9	3	85
	39,2%	56,3%	50,0%	40,9%
Düşük BSP	25	4	2	31
	13,4%	25,0%	33,3%	14,9%
TOPLAM	186	16	6	208
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Evli'lere evlenirken eşlerinin sigortalı olmasını tercih edip etmedikleri, bekârlara ise evlenirken eşlerinin sigortalı olmasının bir tercih sebebi olup olmayacağı sorulmuştur. Örneklerimin %56,9'u böyle bir beklentisinin olmadığını ya da olmayacağını belirtirken %34,1'i sigortalılığın kendisi için bir evlilik kriteri olduğunu kabul etmiştir. Erkeklerin %70,4'ü böyle bir kriterle sahip olmadığını belirtirken kadınların %41,3'ünün soruya olumlu yanıt verdiği görülmüştür (Tablo 39).

Tablo 39. Cinsiyete göre evlenirken eş adayının sigortalı olmasını talep etme ve eş sigortalı olma konusunda teşvik etme.

Evlenirken eşinizin sigortalı olmasını talep ettiniz mi/Eder misiniz?	Cinsiyet		Genel
	Kadın	Erkek	
Evet	33	37	70
	41,3%	29,6%	34,1%
Hayır	47	88	135
	58,8%	70,4%	65,9%
TOPLAM	80	125	205
	100,0%	100,0%	100,0%

Eşinizi sigortalı olması konusunda teşvik ettiniz mi/Eder misiniz?	Cinsiyet		Genel
	Kadın	Erkek	
Evet	53	53	106
	66,3%	41,7%	51,2%
Hayır	27	74	101
	33,8%	58,3%	48,8%
TOPLAM	80	127	207
	100,0%	100,0%	100,0%

Benzer şekilde cevaplayıcılara eşlerini sigortalı olma konusunda teşvik edip etmedikleri ya da edip etmeyecekleri sorulmuştur. Örneklemin %51,2'si bu konuda olumlu görüş verirken %48,8'i böyle bir teşvikte bulunmadığını belirtmiştir. Bu noktada kadınların %66,3'ü teşvik edici olduklarını ya da olacaklarını ifade ederken erkeklerin %58,3'ü olumsuz yanıt vermiştir.

Yanıtlayıcıların sigortasız olmaktan kaynaklı bir takım endişelere sahip olup olmadıklarını anlamak için bazı ifadeler verilerek bunlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Tablo 40'ta da görüldüğü gibi örneklemin %83,7'si sigortalı olmadığı için bir sağlık sorunu yaşadığında tedavi görememekten korkmaktadır. Örneklem içinde eşi ya da babası üzerinden sağlık imkânlarından yararlanan kadınlar bulunduğu halde oran oldukça yüksektir. Bu nedenle sigortalı olmadığı için yaşlanınca maaş alamayarak başkasına muhtaç olmaktan korkanların oranı daha da yüksek bir şekilde %93,3'tür. "Tarlada iş kazası geçirerek maddi imkânsızlık ve sigortasızlık nedeniyle tedavi olamamaktan korkuyorum." ifadesine katıldığını belirtenlerin oranı %90,9'dur.

Tablo 40. Sigortasızlığa ilişkin endişelere göre dağılım

		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%
1	Sigortalı olmadığım için bir sağlık sorunu yaşadığımda tedavi görememekten korkuyorum.	175	83,7	5	2,4	29	13,9	209	100,0
2	Sigortalı olmadığım için yaşlandığımda maaş alamayarak başkasına muhtaç olmaktan korkuyorum.	196	93,3	3	1,4	11	5,2	210	100,0
3	Tarlada iş kazası geçirerek maddi imkânsızlık ve sigortasızlık nedeniyle tedavi olamamaktan korkuyorum.	190	90,9	4	1,9	15	7,2	209	100,0
4	Kalıcı bir hastalık ya da sakatlık durumunda sigortam olmadığı için yakınlarıma yük ve muhtaç olmaktan korkarım.	200	95,7	4	1,9	5	2,4	209	100,0

Tablo 36'daki korku ifadelerine katılma durumlarına göre kişilere puan verirken örneklemin Tablo 41'deki gibi üç grupta toplamak mümkün olur ve görülür ki sosyal güvenliğe ilişkin çok endişelilik durumu %91,4 oranındadır. Örneklemin %5,7'si daha az endişe taşırken %3'e yakınının sigortasız olmakla ilgili bir endişe taşımadığı görülmektedir.

Tablo 41. Sosyal güvencesiz olmayla ilgili endişe durumu

	Sayı	%
Çok endişeleniyor	191	91,4
Endişeleri var	12	5,7
Endişelenmiyor	6	2,9
TOPLAM	209	100,0

Son olarak sigortalı olmaya ilişkin birkaç ifade daha verilerek katılım durumları ölçülen cevaplayıcıların %91'i kendisinin sigortalı olmak istediğini ancak ailesinin prim ödeme gücü olmadığını ifade etmiştir.

Sosyal Güvenlik sistemine ilişkin endişe seviyesini etkileyen faktörlerin neler olduğunu tespit etmek istersek gelir seviyesinin önemli bir değişken olduğunu görürüz. Örneklemin hanelerinin gelir seviyesi ile sigortalı olmamaktan kaynaklı endişe düzeyi arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Cinsiyet ve medeni durum gibi değişkenlerle bu konuda anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir ancak bunun asıl nedeni örneklemin sosyal güvenlik sistemine ilişkin endişeleri yönünden düzgün bir dağılım içinde olmaması, büyük çoğunluğunun sosyal güvenliğe ilişkin belli endişeler taşıyor olmasıdır. En azından kadınların %96'sının, erkeklerin ise %88'inin endişeli olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 42. Gelir seviyesine göre sosyal güvenlik sistemine ilişkin endişe düzeyi

	üçlü gelir ayrımı			Toplam
	Düşük gelir grubu	Orta gelir grubu	Yüksek gelir grubu	
çok endişeleniyor	116	61	14	191
	95,1%	89,7%	77,8%	91,8%
endişeleniyor	4	6	1	11
	3,3%	8,8%	5,6%	5,3%
endişelenmiyor	2	1	3	6
	1,6%	1,5%	16,7%	2,9%
TOPLAM	122	68	18	208
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

X= 16,082

sd: 4

p< ,003

Örneklemin %91'i "Sigortalı olmak istedim ama ailemin prim ödeme gücü yok" ifadesine katıldığını belirtirken %6'sının sigortalı olmamaya ilişkin ekonomik bir engele sahip olmadığını görüyoruz (Tablo 43).

Tablo 43. Örneklemin "Sigortalı olmak istedim ama ailemin prim ödeme gücü yok" ifadesine katılım durumuna göre dağılımı

	Sayı	%
Katılıyorum	191	91,0
Kararsızım	6	2,9
Katılmıyorum	13	6,2
TOPLAM	210	100,0

Ancak aynı cevaplayıcılar sigortalı olmanın avantajlarını bilmedikleri konusunda benzer kesinlikte cevap verememektedir. Örneklemin %48,3'ü "sigortalı olmanın avantajlarını bilmiyorum" ifadesine

katılırken %31,1 katılmadığını ifade etmiş ve %20,6 kararsız kalmıştır. Sigortalı olmanın şartlarını bilmediğini söyleyenlerin oranı %31,4'ken bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenler örneklemin %54,8'ini oluşturmaktadır (Tablo 44).

Tablo 44. Örneklemin “Sigortalı olmanın avantajlarını bilmiyorum” ve “Kimlerin sigortalı olabileceğini yani sigortalı olmanın şartlarını biliyorum” ifadelerine katılma durumuna göre dağılımı

<i>“Sigortalı olmanın avantajlarını bilmiyorum”</i>		
	Sayı	%
Katılıyorum	101	48,3
Kararsızım	43	20,6
Katılmıyorum	65	31,1
TOPLAM	209	100,0
<i>“Kimlerin sigortalı olabileceğini yani sigortalı olmanın şartlarını biliyorum”</i>		
	Sayı	%
Katılıyorum	115	54,8
Kararsızım	29	13,8
Katılmıyorum	66	31,4
TOPLAM	210	100,0

Sonuç

Niğde İli kırsal alanında tarımla uğraşan nüfusun sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerini ortaya koymanın yanı sıra söz konusu bireylerin sosyal güvenlik sistemine ilişkin bilgi ve bilinç durumlarının değerlendirildiği çalışmamız 80 kadın 130 erkek toplam 210 kişiye uygulanan anketlerin bir analizini içermektedir.

Bazı önemli bilgileri yeniden irdeleyecek olursak; primsiz sağlık sigortasının yani eski ve halk arasındaki adıyla yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını bilmeyen kişilerin oranı %37'dir ve bunların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alabileceğinizi bilenlerin oranı %75; evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını bilenlerin oranı %73; sigortalı olmanın sağladığı ilaç ve sağlık malzemesi imkânlarından haberdar olma oranı %87; sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar olma oranı %77; sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar olanların oranı ise %67,5'tir.

olarak belirlenmiştir. Tüm bu konularda erkekler kadınlardan daha fazla bilgi sahibi görünmektedir. Kadınlar daha çok ikincil olarak sigortadan yararlanmaya ilişkin bilgilere sahip görünmektedir. Bireysel sigortalılıklarına ilişkin ise daha az bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Örneğin sigortalı kişi hayatını kaybettiğinde maaşının hak sahiplerine aktarıldığını bilenlerin oranı daha yüksektir (%84).

Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini bilenlerin oranı %48 gibi düşük bir orana sahiptir. Bu da örneklemimize giren kimselerin bir kısmının sosyal güvenlik sistemine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaktan kaynaklı bir şekilde sistemin dışında kaldıklarını göstermektedir. Eş veya baba üzerinden sigortaya bağlı olmak yerine bireysel sigortalı olmanın kişiye sağlayacağı avantajları bilenlerin oranı da %52'dir ve bu düşük denebilecek bir seviyedir. Örneklemin en az bilgi sahibi olduğu konu analık sigortasıdır.

Ancak tarım sektöründe faaliyet gösterenlerin bireysel sigortalılığını engelleyen en önemli faktörün bilgi ve bilinç düzeyindeki eksiklik olduğunu söylemek yanlış olur. Örneklemin %74'ü için sigortalı olmamanın gerekçelerinden birisi sigorta primlerinin yüksek olması iken %22'si için bilgisizlik bir nedendir. Başka bir bakış açısı ile sigortalı olmama nedenlerine ilişkin verilen yanıtların %55'i primlerin yüksek olması iken %16'sı bilgisizliktir. Bunun yanında örneklemin %4'ü için sosyal yardım imkânlarından mahrum kalmak istememek, %7'si için yeşil kartlı olmak, %0,7'si için yetim aylığının kesilmesini istememek gibi yine ekonomik olan nedenler öne sürülmektedir. Eş ya da baba sigortalı olduğu için onun üzerinden sağlık hizmetlerinden yararlandığını söyleyen ve bireysel olarak sigortalı olmamasının nedeni olarak bunu sunan kişilerin hem bilgi yetersizliğine hem de ekonomik nedenlere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Altunhisar Kaymakamlığı (2014). <http://www.altunhisar.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7 Aralık 2014).
- Aydemir, Şinasi (1995) *Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi*. 1.Basım. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları.
- Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (2013) *Türkiye’de Kayıt dışı Çalışma ile Mücadele*.
- Azaklı, Sema Betül (2008) *Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam ve Ekonomik Boyutu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/SBE:Karaman.
- Çolak, Ömer Faruk ve Selahattin Bekmez (2007) *Kayıtdışı Ekonomi ve Siyasal Tercihler Bir Oyun Teorisi Analizi*. 1.Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ertan, A. ve Gök, M (2012). “Eğirdir İlçesi Tarım Üretilerinin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karar Verme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi”. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi* Cilt 3 Sayı 5.
- Erkuş, A. ve Ark., (1995) *Tarım Ekonomisi*, AÜZF Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları (5): Ankara.
- Göktaş, Murat (2007) *Kayıtdışı İstihdamın Sosyal Güvenlik Sistemine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/SBE: İstanbul.
- Güloğlu, Tuncay, Adem Korkmaz ve Murat Kip. (2003) “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* Kitap:45 (s. 51-95).
- Günaydın, G. (2006) “Türkiye’de Tarım Sektörü”, *Tarım ve Mühendislik Dergisi*, Sayı: 76-77 (s.12).
- Güngör,M. (2006). *Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları Ve Devlet Destekli Tarım Sigortası*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Işın, F., Keskin K., Türkeul B., Ateş H. Ç. () *Türkiye’de Tarımsal İşgücü Piyasası ve Sosyal Güvenlik Politikaları*.
- Karacan, A.R., (1991). *Tarım Kesiminde Geçici Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları Ücret Sistemleri ve Çalışanların Sosyal Güvenlikleri Üzerine Bir Araştırma: Manisa Örneği*, İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Karagöl, Erdal Tanas ve Akgeyik, Tekin (2010) (2010) *Türkiye’de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler*. SETA: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. Sayı:21.
- Karatay, Özcan (2009) *Kayıtdışı Ekonominin Ülke Ekonomisine Etkileri ve Toplumsal Maliyeti*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/SBE:Sivas
- Levent, Tolga (2008) “Kent Planlamadan Kentsel Projeciliğe” iç. *Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler* (s. 81-92) Ankara: TÜBİTAK.
- Niğde Haber (2014) Niğde Ekonomisi <http://www.nigdehaber.com/nigde-hakkinda/nigde-ekonomisi/> (7 aralık 2014).

Niğde İl ve Kültür Müdürlüğü (2014) <http://www.nigdekulturturizm.gov.tr/TR,74751/cografikonum.html> (7 aralık 2014).

Niğde İli ve İlçeleri Sosyal Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği, (2014).

<http://nigder.org/nigde-ili.html> (7 Aralık 2014).

Niğde Doğa Mastır Planı, (2013) *Niğde Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023*. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 7. Bölge Müdürlüğü Niğde Şube Müdürlüğü. <http://bolge7.ormansu.gov.tr/7bolge/Files/duyurular/Doğa%20Turizmi%20Master%20Planı%20Pdf%202013/NİĞDE%20DOĞA%20TURİZMİ%20MASTIR%20PLANI.pdf> (7 Aralık 2014).

NFKU, (2013). Niğde İli Hakkında Bilgi. <https://www.nkfu.com/nigde-ili-hakkında-bilgi>. Yayınlanma Tarihi: 5 Temmuz 2013. (Erişim Tarihi: 7 Aralık 2014).

Haki Pamuk, Tuncay Teksöz (2008) İşgücü Piyasasındaki Yapısal Dönüşüm ve Kayıt İçine Geçiş Süreci,2008,TEPAV,
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271251443r8231.Isgucu_Piyasasindaki_Yapisal_Donum_ve_Kayit_Icine_Gecis_Sureci.pdf (7 Aralık 2014).

Meydanal, Rüştü (2008) “*Kayıt Dışı İstihdam Nasıl Azaltılabilir*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/SBE:İstanbul

Özdemir, Ali Tamer (2011) “Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri” iç. *Sayıştay Dergisi* Sayı: 83 <http://dergi.savistay.gov.tr/icerik/der83m2.pdf> (10.04.2014).

Özer, Mustafa ve Kemal Biçerli (2003) “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3 (1).

Sarılı, Mustafa Ali (2002) “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Önlemler”, *Bankacılar Dergisi* Say: 41 (s.32-51).

Sosyal Güvenlik Kurumu (2013) *Türkiye ve Dünyada Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik* (Yayın No:74). Ankara:SGK.

Sosyal Güvenlik Kurumu (2014). Kayıt Dışı İstihdam Nedir, Türleri ve Nedenleri Nelerdir? http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/sigortalilik/kayitdisi_istihdam/genel_bilgi/ (7 Aralık 2014).

Şat, Nur (2011) “Halkın Yönetime Katılımının Bir Kanalı Sifatıyla Kent Konseylerinin Değerlendirilmesi”, iç. *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ed.) Enes Battal Keskin, Bursa: Bursa Kent Konseyi.

Şahin, Savaş Zafer (2011) “Kent Konseylerinin Katılımcı Kent Yönetimine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Örneği” iç. *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ed.) Enes Battal Keskin (s.173-188) Bursa: Bursa Kent Konseyi.

Şen, Gülşen (2008) *AB ve Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam ve Etkileri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/SBE:Ankara

TOBB Ekonomik Rapor (1993) Ankara: 1994. TOBB Yayını No: 285.

TÜİK (2013), Hane Halkı İşgücü Araştırması. Bölgesel Sonuçlar 2004-2013.

Tümtaş,H. (2007). *Tarım Sigortaları Havuzu Modelinin Geleceği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.

Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023, (2014) İstihdam Sosyal Koruma İlişkisinin Güçlendirilmesi Eksenli Raporu. (Eksen Sorumlusu: Sadettin Akyıl). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Ünsal, Erdal (2008) *Makro İktisat*. Ankara: İmaj Yayınevi.

Yereli, Ahmet Burçin. ve Oğuz Karadeniz (2004) *Kayıt Dışı İstihdam*. Ankara:Odak Yayıncılık.

Yılmaz, Gülay Akgül (2006) *Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları*. 1. Baskı. Yayın No: 54. İstanbul: İSMMMO Yayınları,

EK 1. Soru Formu

NİĞDE İLİ TARIM SEKTÖRÜNDE KAYIT DIŞI ÇALIŞANLAR ANKETİ

Bu çalışma AHİLER Kalkınma Ajansı'nın desteği ile gerçekleştirilmektedir. Hiçbir kimlik bilginiz ya da adresiniz alınmayacak ve isminiz sorulmayacaktır. Verdiğiniz yanıtlar tek tek değil toplu halde istatistik analize tabi tutulacağı için sorularımızı yanıtlamaktan çekinmeyiniz. Amacımız tarım sektöründe sigortasız çalışmayla ilgili görüşlerinizi almaktır. Çalışmamızın amacına ulaşması sizin samimi yanıtlarınıza bağlı olup tarafınıza hiçbir kurum tarafından geri dönüş olmayacaktır.

A. DEMOGRAFİK BİLGİLER

A1. Cinsiyet 1. ( ) Kadın 2. ( ) Erkek

A2. Yaş 1.( ) 18-25 2.( ) 26-35 3.( ) 36-45 4.( ) 46-55

A3. Eğitim Durumu:

1. ( ) Hiç okula gitmemiş ve okuma yazma bilmiyor
2. ( ) Hiç okula gitmemiş ama okuma yazma biliyor
3. ( ) İlkokul mezunu 4. ( ) İlkokul terk
5. ( ) Ortaokul mezunu 6. ( ) Ortaokul terk
7. ( ) Lise mezunu 8. ( ) Lise terk 9. ( ) Lise öğrencisi
10. ( ) Yüksekokul mezunu 11. ( ) Yüksekokul öğrencisi

Hiç okula gitmediyse ya da eğitimini yarım bıraktıysa:

A3.1. Neden eğitim görmediniz ya da eğitiminizi yarım bıraktınız?

1. ( ) Ailem izin vermedi
2. ( ) Evlendim
3. ( ) Çiftçilik
4. ( ) İstemedim
5. ( ) Sağlık sorunlarım vardı
6. ( ) Gelir getirecek bir işte çalışmam gerekiyordu
7. ( ) Diğer: .....

A4. Medeni durum 1. ( ) Evli 2. ( ) Bekâr 3. ( ) Boşanmış/dul

A5. Hanenizde kaç kişi yaşamaktadır? .....

A5.1. Bunların kaç 18-55 yaş aralığındadır? .....

B. MÜLKİYET

B1. Evinizin mülkiyet durumu nedir? 1. ( ) Kendimizin 2. ( ) Kira
3. ( ) Başkasına ait ama kira ödemiyoruz
4. ( ) Diğer .....

B2.1. Yaşadığınız ev kaç m2..... **B2.2. Oda sayısı.....**

B3. Özel aracınız/otomobiliniz var mı? 1. ( ) Var 2. ( ) Yok

B4. Hanenize ait tarım makinesi var mı? 1. ( ) Var 2. ( ) Yok

B4.1. Varsa nelerdir? 1. ( ) Traktör (.....) 2. ( ) Patoz 3. ( ) Söküm makinesi
4. ( ) Süt sağma makinesi 5. ( ) Başka.....

B5. Çalışmakta olduğunuz tarım arazisinin mülkiyet durumu nedir? (Birden fazla seçenek geçerli olabilir)

1. ( ) Kendimize ait
2. ( ) Akrabalarımıza ait ve kira vermiyoruz
3. ( ) Kira veriyoruz
4. ( ) Yarıcılık/ortakçılık yapıyoruz
5. ( ) Devlet arazisi
6. ( ) Diğer.....

B6. Sahip olduğunuz hayvan var mı? 1. ( ) Var 2. ( ) Yok

B6.1. Varsa hangilerine kaç adet sahipsiniz?

1. ( ) İnek/dana - büyükbaş (..... Adet)
2. ( ) Koyun/keçi - küçükbaş (.....Adet)

C. HANE EKONOMİSİ

C1. Arıcılık veya Hayvancılıktan gelir elde ediyor musunuz? 1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

C2. Hanenizin tarım ve hayvancılık dışında bir gelir kaynağı var mı? 1. ( ) Var 2. ( ) Yok

C2.1. Varsa bu kaynak(lar) ne(ler)dir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

1. ( ) Özel sektörde ücretli çalışan var.
2. ( ) Kamu kurumunda ücretli çalışan var.
3. ( ) Sosyal yardımlardan faydalanıyoruz.
4. ( ) Kira gelirimiz var.
5. ( ) Serbest meslek sahibi, esnaf var.
6. ( ) Seyyar satıcı, işportacı, pazarcı, hurdacı, dondurmacı vb.
7. ( ) Zanaat (demircilik, dokumacılık vb.)
8. ( ) Parça başı, gündelik işlerde çalışan var.
9. ( ) Diğer.....

C3. Hanenizin aylık ortalama toplam geliri ne kadardır? ..... TL

C4. Tarlada gelir amaçlı olarak neler yetiştiriyorsunuz (hane tüketimi dışında)?

1. ( ) Patates, soğan, pancar vb.
2. ( ) Buğday, arpa, mısır vb.
3. ( ) Elma, üzüm vb. meyve
4. ( ) Fasulye, mercimek, nohut vb. bakliyat
5. ( ) Domates, salatalık, biber vb. sebze

C4.1. Tarımsal üretimden geçtiğimiz yıl toplam ne kadar gelir elde ettiniz? .....TL

C5. Bireysel olarak siz tarlada ne iş yapıyorsunuz? (En fazla üç seçenek işaretleyiniz)

1. ( ) Tarlada işçilik yapıyorum (ekme, biçme, hasat)
2. ( ) Tarım makinesi kullanıyorum
3. ( ) Yemek yapıyorum, bulaşık yıkıyorum vb.
4. ( ) Sulama yapıyorum
5. ( ) Hayvanlara bakıyorum
6. ( ) İşçilerin başında duruyorum
7. ( ) Diğer: .....

C6. Kaç yıldır tarım ve hayvancılık alanında çalışıyorsunuz? .....yıl

C7. Şuan çiftçilik dışında gelir getirici başka bir işte çalışıyor musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

C7.1. Evet ise ne iş yapıyorsunuz?

1. ( ) Özel sektörde ücretli çalışıyorum.
2. ( ) Hurdacılık, seyyar satıcılık, dondurmacılık vb. yapıyorum
3. ( ) Zanaat ile uğraşıyorum (demircilik, dokumacılık vb.)
4. ( ) Parça başı, gündelik işlerde çalışıyorum (bakıcılık, temizlik işleri dahil)
5. ( ) Diğer.....

C8. Geçmişte çiftçilik dışında gelir getirici bir işte çalıştınız mı?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

C9. Hanenizde tarım destekleme geliri alınıyor mu?

1. ( ) Evet alıyoruz 2. ( ) Hayır almıyoruz
3. ( ) Daha önce almıştık 4. ( ) Bilmiyorum

D. SOSYAL GÜVENLİK DURUMU

D1. Hanenizde sosyal güvenlik sistemine kayıtlı kaç kişi var (yeşil kart hariç)?.....

D2. Hanenizde primsiz sağlık sigortasından yararlanan yani yeşil kart sahibi kaç kişi var?

.....

D3. Hanenizde siz dahil tarım ve hayvancılık alanında çalıştığı halde sosyal güvenlik kaydı olmayan kaç kişi var? .....

D4. Bireysel olarak sigortalı olmak ister misiniz?

1. ( ) Evet isterim 2. ( ) Hayır İstemem 3. ( ) Bilmiyorum

D5. Sigortalı olmamanızın ya da olmayı istememenizin nedeni nedir?

1. ( ) Primler yüksek olduğu için
2. ( ) Eşim/babam sigortalı olduğu için
3. ( ) Sosyal yardımlardan faydalanabilmek için (kömür, yiyecek vb.)
4. ( ) Yeşil kartım olduğu için (primsiz sağlık sigortam olduğu için)
5. ( ) Konu hakkında yeterli bilgim olmadığı için
6. ( ) Yetim aylığım kesilmesin diye
7. ( ) Tarım Bağ-Kur'unun emekli maaşı düşük olduğundan
8. ( ) Diğer: .....

D6. Geçmişte sigortaya/SGK'ya kayıtlı olduğunuz bir dönem oldu mu?

1. ( ) Hayır, hiç olmadı
2. ( ) Evet, ...süre sigortalıydım.
3. ( ) Geçici işlerde çalışarak dönem dönem sigortalı oldum.

E. SOSYAL GÜVENLİĞE İLİŞKİN BİLGİ VE BİLİNÇ DÜZEYİ

E1. Aşağıdaki konuları bilip bilmediğinizi belirtiniz:		Evet	Hayır
1	Primsiz sağlık sigortasının yani yeşil kartın emeklilikte maaş imkânı sağlamadığını biliyor musunuz?		
2	Tarımda çalışan eş ve çocukların da bireysel olarak sigortalı olabileceğini biliyor musunuz?		
3	Eş veya baba üzerinden sigortaya bağlı olmak yerine bireysel sigortalı olmanın kişiye sağlayacağı avantajları biliyor musunuz?		
4	Bireysel sigortalılıkta yaşlanınca kimseye muhtaç olmadan maaş alabileceğinizi biliyor musunuz?		
5	Evli çiftlerden ikisinin de sigortalı olması durumunda yaşlanınca çift maaş alınacağını biliyor musunuz?		
6	Sigortalı olmanın sağladığı ilaç ve sağlık malzemesi imkânlarından haberdar mısınız?		
7	Sigortalı olmanın iş kazası geçirme ve meslek hastalıklarına yakalanma durumlarında sağladığı faydalardan haberdar mısınız?		
8	Analık sigortasından ve sağladığı avantajlardan haberdar mısınız?		
9	Sigortalı kişinin iş dışında gerçekleşen kalıcı sakatlık ve hastalık durumlarında da maaş gibi avantajları olduğundan haberdar mısınız?		
10	Sigortalı kişi hayatını kaybettiğinde maaşının hak sahiplerine aktarıldığından haberdar mısınız?		
11	Evlenirken eşinizin sigortalı olmasını talep eder misiniz ya da ettiniz mi?		
12	Eşinizin sigortalı olması için onu yönlendirir misiniz ya da yönlendirdiniz mi?		

E2. Aşağıdaki ifadelere katılma durumunuzu belirtiniz:		Katılıyor um (+)	Kararsızım	Katılmıyorum (-)
1	Sigortalı olmadığım için bir sağlık sorunu yaşadığımda tedavi görememekten korkuyorum			
2	Sigortalı olmadığım için yaşlandığımda maaş alamayarak başkasına muhtaç olmaktan korkuyorum			
3	Sigortalı olmak istedim ama ailemin prim ödeme gücü yok			
4	Sigortalı olmanın avantajlarını bilmiyorum			
5	Kimlerin sigortalı olabileceğini yani sigortalı olmanın şartlarını biliyorum			
6	Tarlada iş kazası geçirerek maddi imkânsızlık ve sigortasızlık nedeniyle tedavi olamamaktan korkuyorum.			
7	Kalıcı bir hastalık ya da sakatlık durumunda yakınlarıma yük ve muhtaç olmaktan korkarım.			

E3. Konuyla ilgili başka söylemek istediğiniz bir şey var mı?